

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXIV

Нови Сад, децембар 2013

Књига 73

Број 12

САДРЖАЈ

Тема Гласника: ИСТОРИЈА ПРАВА

ЧЛАНЦИ

Dr Atila Čokolić

200 godina Općeg austrijskog
građanskog zakonika / 639

РАСПРАВЕ

Mr Лука Бренеселовић

О једној скорашњој анализи наших
наследноправних односа / 669

ХРОНИКА

Др Жељко Фајфрић

Хронике Адвокатске коморе
Војводине / 691

ПРИКАЗИ

Драгана Стаменковић

З. Арсић – В. Марјански:
Право привредних друштва / 697

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 700

САДРЖАЈ ГЛАСНИКА ЗА 2013. ГОДИНУ / 706

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.

CONTENTS

Topic of Glasnik: HISTORY OF LAW

ARTICLES

Atila Čokolić Ph. D. 200 Years of the Austrian Civil Code
/ 639

DISCUSSIONS

Luka Breneselović LL. M. A Recent Analysis of Our Inheritance
Law / 669

MEMORIAL

Željko Fajfrić Ph. D. Memorial of the Vojvodina Bar
Association / 691

REVIEWS

Dragana Stamenković Z. Arsić – V. Marjanovski: *Corporate
Law* / 697

NOTICES

From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 700

CONTENTS OF *GLASNIK* FOR 2013. YEAR / 706

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Бојић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004)

Уређивачки одбор

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веџ, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник

Јелица Недић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: panonija@eunet.rs
Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXIV

Нови Сад, децембар 2013

Књига 73

Број 12

Ч Л А Н Ц И

UDC 347(436)

Dr sc. Atila Čokolić,
odvjetnik

200 GODINA

OPĆEG AUSTRIJSKOG GRAĐANSKOG ZAKONIKA*

O IZVORIMA, NASTANKU I UVOĐENJU U PRIMJENU

OPĆEG GRAĐANSKOG ZAKONIKA

SA OSVRTOM NA HRVATSKA PRAVNA PODRUČJA

SAŽETAK: Autor povodom dvjestote godišnjice od proglašenja Općeg austrijskog građanskog zakonika 1811. g., analizira kako je ova druga značajna kodifikacija građanskog prava u Europi, nakon čuvenog francuskog *Code Civil-a* (Le Code Civil Français), iz 1804. g., nastala i koji su uzroci doveli do nastanka ovog zakonika. U nastavku svojeg rada, autor opsežno izlaže preduvjete koji su doveli do austrijske kodifikacije građanskog prava, te koji zakoni su prethodili i koji izvori prava su poslužili stvaranju novog zakona, OGZ-u. Posebno se daje pozornost izvorima prava u Ugarskom Kraljevstvu, kasnije u ugarskom dijelu Monarhije, a koji su doprinjeli nastanku građanske kodifikacije. Uz historijat nastanka Općeg austrijskog građanskog zakonika, daje se i pregled stupanja na snagu ovog zakonika kako je on kronološki tekao po dijelovima Austrijskog Carstva. Pored pregleda sadržaja poglavlja samog zakonika, uvođenja u primjenu u hrvatskim zemljama, autor izlaže i pregled osnovne književnosti OGZ-a na hrvatskom jeziku, te na svjetskim jezicima.

Ključne riječi: Opći austrijski građanski zakonik; OGZ; građanska kodifikacija; privatno pravo; Ugarska; običajno pravo; Tripartitum; Institucije; novelirani OGZ-e

---

* Rad primljen: 3. 9. 2013. godine

Tekst je objavljen u izvornom obliku, bez lektorskih intervencija redakcije *Glasnika AKV*.

1.1. Uvod

Kalendarske 2011. godine navršeno je dvije stotine godina od proglašenja Općeg austrijskog građanskog zakonika [(*Österreichische*) *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*], a slijedeće godine isto toliko od stupanja na snagu tog zakonika. Ova nesumnjivo hvalevrijedna obljetnica zaslužuje pažnju i na našim prostorima, pored Austrije kao matične države ovog zakona. Ovim radom bi se ukratko podsjetili na izvore prava, na sam nastanak OGZ-a, njegove osnovne značajke, uvođenje u primjenu, te posebno o njegovu uvođenju u hrvatskim zemljama i dugovječnosti ovog temeljnog zakona kod nas.

Pravna književnost drži ovaj zakon kronološki kao drugu veliku kodifikaciju privatnog prava u Europi, samo sedam godina nakon stupanja na snagu prvog velikog kodifikatorskog pothvata – *Code civil*-a. Francuska kodifikacija građanskog prava, koja je stvorila kako kažu neki pravni pisci „najslavniji proizvod kodifikatorskog pokreta“¹, usvojen je dana 31. III. 1804. g., pod svojim izvornim imenom *Code Civil (Le Code Civil Français)*, dok je ponovno objavljen 1807., kao *Code Napoléon*.²

Možemo samo spomenuti na ovom mjestu da se i ovaj izuzetno važan zakon primjenjivao, doduše kratkotrajno, i na našim prostorima u vrijeme postojanja Ilirskih provincija pod francuskom upravom, koje su pretežito činile hrvatske zemlje.³

Uvažavajući vrijednost i utjecaj *Code civil*-a na europski pravni sustav, slijedeći retci ovog rada posvećeni su nešto mlađem, jubilarnom slavljeniku, našem Općem građanskom zakoniku.

2. 1. Stariji kodifikatorski pokreti privatnog prava u njemačkim zemljama

Austrijska kodifikacija privatnog prava imala je svoj začetak još u vremenu prosvjećenog apsolutizma, oko polovine XVIII. st. Prosvjećeni apsolutizam u Austrijskom Carstvu, bio je posebno obilježen i izražen u vladavinama dvoje vladara, Marije Terezije, vladala 1740. – 1780, i njezinog najstarijeg sina Josipa II, vladao samostalno od 1780. – 1790. Inače, i sam apsolutistički poredak, težio je jedinstvenoj, jakoj i unitarnoj državi, pod moćnim vladarom, a kako se taj poredak oslanjao i na onodobna filozofska učenja, prvenstveno

¹ Stein, P., *Rimsko pravo i Europa*, Zagreb, 2007., str. 127.

² Stojanović, D. i Antić, O., *Uvod u građansko pravo*, Beograd, 2004., str. 42.

³ Čokolić, A., 140 godina neovisnog odvjetništva u Hrvatskoj, *Odvjetništvo u hrvatskim zemljama i organizacija sudova od početka XIX. stoljeća do 1868., odnosno 1886. godine*, ODVJETNIK, Zagreb, 2008. g. broj: 3–4, str. 34.

filozofiju prosvjetiteljstva, taj oblik vladanja u nekim europskim monarhijama, dobio je naziv prosvjećeni apsolutizam.

Težnje apsolutističkih vladara druge polovine XVIII. stoljeća bile su reformističke na gotovo svim poljima. Pored reformi na upravnom, vojnom, crkvenom, pa i socijalnom planu, fokus reformističkih interesa bilo je sudstvo i izrada jedinstvenog građanskog zakonika. Već prije austrijskog kodifikacijskog pokreta slične težnje za izradom jedinstvenih zakona važećih na čitavom prostoru jedne države možemo pratiti u državama Bavarskoj i Pruskoj.

Prvi i potpuni niz kodifikacija na europskom tlu, nastao je dakle u tada izbornoj kneževini Bavarskoj. Cjelokupnu kodifikaciju je obavio jedan jedini čovjek – *W. X. A. von Kreittmayr*. *Kreittmayr* je osim kodifikacije privatnog prava, prije toga po nalogu bavarskog izbornog kneza Max Josepha III., sastavio i prvu kodifikaciju kaznenog prava i građanskog procesnog prava. Godine 1756., dovršio je kodifikaciju privatnog prava, što je nazvana *Codex Maximilianus bavaricus civilis*.⁴ Ovaj bavarski *Codex*, najstarija je zbirka privatnog prava u njemačkim zemljama i šire. Iako mu je struktura preuzeta iz *Institutiones*, oslanjao se i na *Usus modernus pandectarum*.⁵

Slično je i u Kraljevini Pruskoj, kao novoj europskoj sili u nastajanju bilo potrebno jedinstveno i kvalitetno zakonodavstvo, kojim bi se premostio feudalni pravni partikularizam. Iako pravna povijest bilježi u Pruskoj i ranije pokušaje stvaranja jedinstvenog zakonika privatnog prava, tek dolaskom na prijestolje, pruski kralj, *Friedrich Veliki*, 1740., naredio je izradu zakonika na njemačkom jeziku, „utemeljenog jednostavno na razumu i ustroju zemlje“.⁶ Rimsko pravo je trebalo biti primjenjivo jedino ondje gdje se u potpunosti slagalo s tim načelom, a zbog nepopularnosti u Pruskoj jer rimsko pravo se doživljavalo kao uzročnik dugotrajnih sudskih postupaka jer su se na njemu uglavnom odškolovali i suci i odvjetnici. Najvažnijim redaktorom tog zakonika, bio je *Carl Gottlieb Svarez*, kojeg je slijedio *Christian Wolff*. Definitivni tekst Općeg zemaljskog prava za pruske države, *Allgemeines Landesrecht*, stupio je na snagu 1794. Ovaj zakonik je koncipiran tako da razlikuje pojedinca kao člana društvenih skupina, pa zatim obitelj, sve društvene staleže, do konačno države. Iznimno je opsežan zakonik jer obuhvaća 19.000 paragrafa, pa osim privatnog prava obrađuje neke druge grane prava, kao kazneno pravo, javno pravo, pomorsko pravo, pravo osiguranja, feudalno pravo, crkveno i tr-

⁴ Flossmann, U., *Österreichische Privatrechtsgeschichte* (Sechste, aktualisierte Auflage), Wien, 2008., str. 14.

⁵ *Ibid*, 14. Domaća pravna praksa, nastojala je postaviti harmonizirane odnose u pravu, u vremenu između XVI. i XVIII. stoljeća, kroz *Usus modernus pandectarum*, čiji je cilj bio da se prihvatiti rimsko – kanonsko pravo koje bi bilo primjenjivo bez da se ne mijenja domaća pravna kultura. Vidjeti u: Flossmann, U., *Österreichische ...*, str. 10.

⁶ Stein, P., *Rimsko pravo ...*, str. 125.

govačko pravo. U tom zakoniku je naglašena i socijalna komponenta.⁷ Utjecaji rimskog prava manje su zastupljeni nego kod bavarskog zakonika, ali su prisutne i u pruskom zakoniku, osobito u dijelovima o vlasništvu i nekim drugim stvarnim pravima.

3. 1. Preduvjeti nastanka austrijske kodifikacije privatnog prava

Austrijska kodifikacija privatnog prava je imala složen nastanak, koji istina nije trajao predugo. Osnovni razlog tomu je taj što se ukupnost habsburških zemalja, koji se podrazumijevaju pod imenom države Habsburška Monarhija ili Austrijska Carevina, sastojala od više država i pokrajina koje su svaka posebno imale svoje privatno pravo, a čiji su povijesni procesi nastanka bili međusobno dosta različiti. Međutim, i unatoč brojnim različitostima unutar pravnih područja mnoštva zemalja i regija, Habsburška Monarhija i u vrijeme prosvijećenog apsolutizma, dakle u vrijeme oko polovine XVIII. stoljeća može se osnovno podijeliti na dva bitna državna entiteta. To su zapadni dio Monarhije ili habsburške nasljedne zemlje, i Ugarsko Kraljevstvo (Hrvatsko – Ugarsko Kraljevstvo), ili zemlje krune sv. Stjepana, kao istočni dio Monarhije.

Oba državna dijela sastojala su se od više pravnih područja ili više zemalja sa različitom pravnom tradicijom i razvojem. Ovdje ću ukratko pokušati prikazati kakvo je privatno pravo bilo na snazi u Austrijskom Carstvu u vrijeme početka rada na jedinstvenom zakoniku privatnog prava za cijelu Monarhiju i koji su izvori prava bili bitni u kodifikaciji austrijskog privatnog prava.

3. 2. Privatno pravo i izvori u austrijskim nasljednim zemljama do završetka kodifikacije privatnog prava 1811. g.

Gotovo u isto vrijeme se u Austrijskom Carstvu odvijala rasprava o novom jedinstvenom zakoniku privatnog prava koji bi obvezivao sve nasljedne zemlje habsburške krune i sve slobodne gradove. Nije slučajno što se u vrijeme ekspanzije industrijske proizvodnje i jačanja gospodarstva, a samim tim i stasjanja nove građanske klase ili buržoazije javila prijevika potreba za jedinstvenim zakonikom privatnog prava. Feudalni društveni poredak je sa svim svojim privilegijama za određene skupine stanovništva, a prije svih to su plemstvo i kler, i sa neslobodnim stanovništvom bitno ograničavao daljnji društveni ra-

---

⁷ Flossmann, U., Österreichische ..., str. 14. Stein, P., Rimsko pravo ..., str. 125.

zvoj i ekonomske odnose. Jedan od temeljnih uzora za jedinstvenim zakoni-
kom, bilo je rimsko privatno pravo, odnosno recipirano rimsko pravo.

Kako su zadnjih nekoliko stoljeća upravo Habsburgovci, to znači i au-
strijski vladari nosili titule njemačkih careva, Svetog rimskog carstva njemač-
ke narodnosti, pa se može reći da ondje nije bio nepoznat niti u geografskom
prostoru što ga danas čine države Austrija, Češka s Moravskom, Slovenija, te
dijelovi Italije i Poljske, a tada jedinstvo austrijske krune ili Habsburško Car-
stvo,⁸ proces recepcije rimskog privatnog prava. Velik značaj je bio i sveučili-
šnih centara gdje se gotovo od osnutka proučavalo rimsko pravo, kako na Kar-
lovom sveučilištu u Pragu, tako i na sveučilištu u Beču. Kasnije su osnovana
i mlađa austrijska sveučilišta u Grazu i Innsbrucku, što su također pridonijela
u istu svrhu. Nije nevažno reći da je Austrijska Carevina bila u religijskom
smislu izrazito rimokatolički orijentirana monarhija, gdje se kanonsko pravo
rimске crkve isto upotrebljavalo u praksi, a i proučavalo na sveučilištima.

Austrijske zemlje imale su i prije početka procesa kodifikacije privatnog
prava, a taj proces je intenzivno započeo u eri apsolutizma (1740. – 1790.),
određene uređene pravne zbirke ili pravnička djela što su imala karakter op-
ćega. U obradi pravnih tema iz domene privatnog prava, ili zbog toga što su
se primjenjivale na širem području ili kao svojevrsan „nadpropis“, spomenute
pravne zbirke su primjenjivane za slučaj ako pojedini predmet ili pravnu situa-
ciju lokalno običajno pravo nije iz svojih odredbi moglo riješiti.

Počevši od XVI. stoljeća kada nije bilo razdvajanja između sudstva
i uprave, važni izvori prava su bile službene zbirke običajnog prava. Od tih
zbirki – izvora prava, važno je istaknuti tzv. *Motivenbuch*, što ima svoj zače-
tak još u godini 1550., i bio je službena zbirka običajnog prava za Donju Au-
striju (*Niederösterreich*).⁹ U tu zbirku su se uvrštavale odluke važnijih pravnih
slučajeva da bi poslužile kao svojevrsni precedentni putokaz za buduće slične
pravne predmete.¹⁰ Kao službenu zbirku valja spomenuti i knjigu *Consuetu-
dinarium*, koju je također osnovala vlada Donje Austrije 1554. g., sa sličnom
svrhom i služila je kao opće pravo.¹¹

---

⁸ Ovdje se misli na zapadni dio monarhije, u koji bi uglavnom potpadali opisani krajevi, tj. države. Istočni dio monarhije, još se podrazumijeva i pod pojmom „jedinstvo zemalja krune sv. Stjepana“, u koje pripadaju oni krajevi koji su nekada činili Ugarsko Kraljevstvo. I u vremenu o kojem se govori u ovom dijelu, sredina XVIII. stoljeća, i dalje do oko polovine XIX. stoljeća, također je područje nekadašnjeg Ugarskog Kraljevstva bilo približno istog opsega, ali pod krunom Habsbugrovaca. U svezi recepcije rimskog privatnog prava, ova podjela je značajna jer rimsko privatno pravo u Ugarskoj nije recipirano.

⁹ Baltl H., i Kocher G., *Österreichische Rechtsgeschichte*, Graz, 2004., 10. izdanje, str. 152.

¹⁰ Derenčin, M., Tumač k obćemu austrijskomu građanskomu zakonu, knjiga I, Zagreb, 1880., str. 3.

¹¹ Baltl H., i Kocher G., *Österreichische ...*, str. 152. Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 3.

Temeljem ovih službenih zbirki austrijski pravnik *Bernhard Walther von Walthersweil* je napisao 1556. g. svoje djelo *Dvanaest traktata o austrijskom privatnom pravu (Aureus juris austriaci tractatus)*, da bi to djelo opet veliki austrijski pravnik XVII. stoljeća, *Johann Baptist Suttinger von Thurnhof*, uvrstio u svoju zbirku *Consuetudines Austriacae*, a djelo je objavljeno prvi puta 1650. g. u Beču.¹²

Od izvora prava u Austriji svakako možemo ubrojiti i tzv. *Landesordnungen* i negdje nazivani *landtafel*, koji su bili određene kodifikacije privatnog prava u tim zemljama ili pokrajinama. Za njih je bitno to što nisu imala karakter općeg značaja i primjene jer su bile u primjeni samo unutar zemalja za koju su donošene i proglašene.¹³ Tako nalazimo gotovo za svaku zemlju poseban *Landesordnungen*. Već početkom XVI. stoljeća javljaju se takve kodifikacije privatnog prava širom austrijskih zemalja, pa imamo *Bauernlandesordnung* za Tirol iz 1526. godine, 1532. i konačno *Landesordnung* za Tirol iz 1573.; *Ordnung des landsrechten in Steyr*; iz 1503., kao i *Landrechtsreformationen* iz 1533. i 1574., za Štajersku, te naposljetku *Neue Gericht und Landrechtsordnung in Steyr*; iz godine 1674.; za Korušku je donesen 1577. *Landrechtsordnung*.¹⁴

U XVIII. stoljeću je bila više puta izdavana zbirka privatnog prava što se izdavala u formi časopisa, i što je kao određeni sažetak građanskog prava dosta služila u praktične svrhe. Vrijedila je za austrijske zemlje ispod i iznad Ennsa, a poznata je bila pod imenom *Codex Austriacus (österreichischen Gesetzbuch)*. Izdanja su bila 1704., 1748., 1752. i 1777. godine.¹⁵

Općenito na ove kodifikacije privatnog prava iz različitih austrijskih zemalja, kao i iz različitih vremena, jer su se pojedine kodifikacije donosile za određenu zemlju više puta i u različitim stoljećima, odnosno više su se puta revidirale i novelirale, pravni utjecaji su bili višestruki. Uzori za izradu ovih kodifikacija su potekli iz rimskog prava, iz kanonskog prava, iz sjevernotalijanskog prava, te iz općeg njemačkog prava, a određen utjecaj je pored svih nabrojanih činilo i domaće običajno pravo.¹⁶

---

¹² Za ovo djelo, Derenčin tvrdi, ali ne navodi izvor da je prvi puta tiskano u Beču 1650., dok navodi da je po Winiwareru, to djelo imalo prvo izdanje 1662. Međutim, Baltl i Kocher, ističu da je Suttingerovo djelo prvi put tiskano u Nürnbergu tek 1716. Vidjeti u: Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 3. Baltl H., i Kocher G., *Österreichische ...*, str. 157. Oba ova autora, i Derenčin i Baltl & Kocher su se prilikom pisanja o povijesti austrijske kodifikacije privatnog prava rukovodili klasičnim djelom iz tog područja: Ph. Harras v. Harrasovski: *Geschichte der Codification des österreichischen Civilrechtes*, Wien, 1868.

¹³ Baltl H., i Kocher G., *Österreichische ...*, str. 153. – 154.

¹⁴ Baltl H., i Kocher G., *Österreichische ...*, str. 154. – 155.

¹⁵ Köbler, G., *Deutsche Rechtsgeschichte*, München, 2005., 148. Baltl H., i Kocher G., *Österreichische ...*, str. 157.

¹⁶ Baltl H., i Kocher G., *Österreichische ...*, str. 155.

I u Austrijskom Carstvu kao izvor privatnog prava ne smiju se izostaviti prava gradova (gradska prava) koje su gradovi uživajući određeni vid političke autonomije još od srednjeg vijeka kodificirali i izgrađivali kao svoje statutarne pravo. To statutarne pravo gradova bilo je podložno vladarskoj potvrdi i odobrenju kroz različite privilegije, ali je pretežno autonomno nastalo kao pravo određene gradske komune sa primjesama različitih prava, od običajnog i rimskog, do prava bližih država.

Na primjeru Italije, vidljivo je da su gradovi u srednjem vijeku uživali određene, dijelom velike autonomije, da bi postupno prerasli u gradove države, gotovo nalik na antičke grčke polise. Bitan faktor potpune samostalnosti i neovisnosti u italjskim gradovima već od XII. stoljeća postaju novoosnovana sveučilišta što su sama po sebi već bila autonomna, a privilegije su stekla carskim poveljama od careva Svetog rimskog carstva njemačke narodnosti (*Sanc-tum Romanum imperium*), koji već ionako formalnu vlast u tim gradovima nisu niti provodili. Neki italjski gradovi svoje statutarne pravo, prvi u Europi, kodificiraju već vrlo rano, i to, 1140., kao Piacenza, Pisa i Genova. Iza njih na prijelazu XII. u XIII. stoljeće, svoje gradske statute donose gradovi: Como 1184., Bergamo 1204., Vercelli 1209.¹⁷

Gradovi kao poseban civitet i entitet za sebe u feudalnom društvenom poretku bili su izuzeti ispod zemaljskog vrhovništva lokalne feudalne vlastele.

Usporedbom italjskih gradova s njemačkim ili austrijskim dolazimo do zaključaka da gradovi u austrijskim ili njemačkim zemljama nisu ostvarili svoje slobode i povlastice kao italjski jer su pretežito svi italjski gradovi postali i samostalne države, što u zemljama preko Alpa nije bilo moguće iz više razloga, što prelaze temu ovog rada, pa ih ne ćemo niti nabrajati. Ipak, i njemački, odnosno austrijski gradovi također uređuju svoje zbirke prava – statute prilično rano, gotovo istodobno kada i italjski. Tako nalazimo da je svoje gradsko pravo tzv. *Stadtrechte (burgrecht)* u njemačkim zemljama uopće, prvi uredio i proglasio grad Freiburg im Breisgau, oko 1120.¹⁸ Za njim su slijedili gradovi iz svih dijelova carstva i njemačkog i romanskog govornog područja: Soest, oko 1150., Augsburg, 1156., Lausanne, 1157., Freiburg im Üechtland 1157., Bern 1191. i 1218., Strassburg, XII. stoljeće, Lübeck, XIII. stoljeće, Enns 1212., Goslar 1219., Wien 1221., Mühlhausen im Eichsfeld 1225., Braunschweig 1227., Innsbruck 1239., Zürich 1218. i 1255., Basel 1264., Hamburg 1270., Magdeburg prijelaz XII. na XIII. stoljeće, München 1340.¹⁹

---

¹⁷ Köbler, G., *Deutsche ...*, str. 105.

¹⁸ *Ibid*, str. 105.

¹⁹ *Ibid*, str. 105.

3. 3. Privatno pravo i izvori u Ugarskom Kraljevstvu do uvođenja jedinstvenog zakonika privatnog prava 1852. g.

Kroz cijelo srednjovjekovno razdoblje u Ugarskoj je u primjeni u domeni privatnog prava bilo na snazi običajno pravo. Iako su mnogi pravni autori s jedinstvenim stavom u tome da u Ugarskoj rimsko privatno pravo nije recipirano, a taj stav načelno prihvaćam i sam, opet moram istaknuti da se ovakva teza ne može u potpunosti prihvatiti. Kako se Ugarsko Kraljevstvo s vremenom širilo i uvećavalo svoj teritorij, a posebno poslije nastanka državnopravne tvorevine kao personalne unije s Hrvatskom, poznate pod imenom *Pacta conventa* iz godine 1102. i krunjenja prvog zajedničkog hrvatsko – ugarskog vladara, kralja Kolomana 1105. u Biogradu na Moru, može se reći da su tim činom počeli kolati ekonomski i pravni odnosi na velikom području od Panonije do Dalmacije.²⁰ Nije potrebno posebno naglašavati da je u dalmatinskim gradovima utjecaj rimskog privatnog prava bio konstantno prisutan i znatan. Ovdje neću vršiti detaljnu analizu u kojoj mjeri je to bilo postklasično ili Justinijanovo pravo, ili pak vulgarno rimsko pravo s primjesama langobardskog prava, ili u kolikoj je mjeri u zemljama mediteranskog kruga (ovdje jasno mislim na Dalmaciju i dijelom na Istru op. a.), rimsko pravo uopće bilo recipirano. Važno je samo za istaći da je to pravo došlo u kontakt sa ugarskom državom nakon *Pacte convente* i ulaskom Dalmacije i autonomnih dalmatinskih gradova pod okrilje hrvatsko – ugarskih zajedničkih vladara. Primjer za to je Iločki statut ili „Iločka pravna knjiga“²¹. Ova tema također prelazi odrednice ovog rada, ali je važno reći kako u Iločkom statutu čija je zadnja redakcija objavljena i vladarski potvrđena 1525. g., nalazimo primjese i rimskog privatnog prava. Vjerujem da ovaj primjer nije usamljen kada bi sustavno istraživali i druge statute kontinentalnih gradova Kraljevstva.

Istočni dio monarhije, dakle, imao je više pravnih režima, što u srednjem vijeku nije bila nikakva novost ili posebnost ovog dijela Europe. Ugarska država nije nastojala poslije stupanja u uniju sa Hrvatskom da se običajno ugarsko pravo prizna i u onim dijelovima države gdje se nije primjenjivalo, kao svojevrsno opće pravo, već se zadržao pravni sustav kakav je zatečen. Osobito je to vidljivo iz brojnih vladarskih povelja i drugih isprava što jamče dalmatinskim gradovima prava, povlastice i autonomiju, kakvu su imali i u vrijeme dok su priznavali suverenitet bizantskog cara.

²⁰ Čokolić, A., Susjedski i komunalni odnosi prema Iločkom statutu iz godine 1525., *Pravni vjesnik Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku*, God. 18, br. 1 – 2, str. 433. – 440.

²¹ Margetić, L., *Iločka pravna knjiga* (tzv. Iločki statut), *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 1 – 2, Zagreb, 1994., str. 94.

Djelovanje Rimske crkve u Ugarskom Kraljevstvu bilo je slično kao i u drugim državama, npr. u Italiji, Njemačkoj, Francuskoj i drugdje. I ovdje je Crkva bila izvorom privatnog prava jer se prema crkvi i u odnosima gdje je crkva bila jedna od strana primjenjivalo različito pravo od onoga kada crkva nije sudjelovala u pravnim odnosima. Riječ je o upotrebi kanonskog prava, prema kojem se crkva rukovodila i što je uslijed toga bilo u primjeni i na prostorima ugarske države.

Ipak, najrazvijenije i u općoj upotrebi je na prostoru Ugarske bilo običajno pravo. Ugarsko običajno pravo nije bilo kodificirano službenom zbirkom. U tu je svrhu nastao *Tripartitum*, kao privatna zbirka običajnog prava, što se sastojala od tri dijela i obuhvaćala, u prvom dijelu – o privatnom pravu; u drugom dijelu – o državnom pravu; u trećem dijelu – o kaznenom pravu.²² Madžarski plemić i poznati pravnik *István Verböczy (Werböczy)* sastavio je godine 1514. na zahtjev kralja Ladislava II.²³, zbirku propisa, nazvanu *Tripartitum opus iuris consuetudinarii inclyti regni Hungariae*.²⁴ Ta zbirka u knjizi o privatnom pravu je podijeljena na tri dijela, od kojih se dio odnosio na osobe, dio na stvari (stvarna prava), a dio na pravni postupak.²⁵ *Tripartitum* je pregledao i odobrio odbor desetorice. Kralj je prijedlog potpisao, ali nikada nije *Tripartitum* ovjerio kraljevskim pečatom, te naložio njegovu obveznu primjenu županijama, pa iz tih razloga ova zbirka nije stekla snagu zakonskog teksta.

Ovdje valja pojasniti da je *Tripartitum*, kao zbirku važećeg običajnog prava, napisao (sastavio) *István Verböczy* izričito po kraljevom nalogu, koji je tada obnašao dužnost protonotara kurije i kao takav gotovi tekst je predstavljen na saboru 1514. g. Sabor je odmah izabrao svoj odbor desetorice koji je trebao pregledati *Tripartitum*. Odbor desetorice je donio svoju odluku da je to djelo u skladu sa zakonima i starodrevnim običajima zemaljskim. Nakon toga staleži su zamolili kralja da se to pisano zemaljsko pravo odmah da pročitati, pa da ga nakon toga potvrdi i ovjeri svojim pečatom, kao i prosljedi županijama. U hrvatsko – ugarskoj državi, i kraljevski dekreti, odnosno zakoni, su se izdavali u formi privilegija, pa da bi nekakav akt imao sve potrebno za pravovaljanost i njegovu primjenu, potrebno je da ima određene „vanjske“ kvalitete. Te kvalitete bez kojih isprava ne može postati zakonski akt jesu: potpisivanje

---

²² Derenčin, M., *Tumač ...*, knjiga I, str. 4.

²³ Ibid, str. 4.

²⁴ Derenčin navodi da je službeno ime *Tripartituma* „*Decretum tripartitum juris consuetudinarii inclyti Regni Hungariae*“. Vidjeti u: Derenčin, M., *Tumač ...*, knjiga I, str. 3.

²⁵ Dabinović, A., *Hrvatska državna i pravna povijest*, Zagreb, pretisak 1990. g., str. 298. Verböczy je svoj *Tripartit* izložio po sistematizaciji vjerojatno po uzoru na rimskog pravника *Gaiusa*, koji je svoje poznato djelo Institucije (*Institutiones*), podijelio na osobno, imovinsko i procesno pravo, (*personae, res, actiones*), odnosno na Justinijana i njegovo istoimeno djelo *Institutiones*.

od strane samoga kralja, postojanje jednog od velikih kraljevskih pečata, da se privilegiji (isprave, zakonski akti) u roku od godine dana od njegovog izdanja proglaše po županijama. *Tripartitum*-u su od tri bitna elementa svakog privilegija, pa i kraljevskog dekreta, nedostajala dva da bi bio proglašen zakonom. Shodno tome *Tripartitum* nije zadobio formalne zakonske snage.²⁶ Dakle, tekst je napisan kako bi poslužio kao osnova zakonu, napisan je po osobi naročitog kraljevog povjerenja i napisan je kraljevoj narudžbi na kraljevo zadovoljstvo. Bez obzira na sve to, izostaje formalna sankcija iako je tekst prošao gotovo cjelokupnu legislativnu proceduru. Sabor je tekst *Tripartitum-a*, prema prijedlogu svojeg deseteročlanog odbora poslao kralju na zakonsku sankciju. Sam je kralj potpisom djela, iskazao potpunu svoju suglasnost sa svim njegovim ustanovama, međutim je ipak na kraju u posljednjem trenutku propustio izvršiti i konačne formalnosti što su bile potrebne da *Tripartitum* dobije željenu pravovaljanost zakonskog kodeksa.²⁷ Vjerojatno postoji razlog zašto se u razdoblju od dovršenja djela 1514., pa do smrti kralja 1516., nije našlo vremena da se udovolji formalnostima oko zadovoljavanja proceduralnih uvjeta da bi *Tripartitum* zadobio zakonsku snagu. Prof. Lanović razlog tomu nalazi u priličnoj demokratičnosti *Tripartitum-a* u pogledu plemićkog staleža jer je zauzet stav o stvarnom jedinstvu plemićkog staleža i o potpunoj ravnopravnosti običnih plemića s magnatima. U stvarnosti su postojale velike opreke između visokog i nižeg plemstva i jasno je da magnatima ovakav odnos prema plemićkom staležu nije bio po volji. Zaključiti se da, da su magnati utjecajem na kralja uspjeli spriječiti proglašenje *Tripartitum-a* zakonom, pa je trenutno odgođena sankcija zakonske osnove, da bi ona konačno i izostala.²⁸ Kralj, kao slab vladar nije imao političke moći da bi formalno osnažio *Verböczyjev* tekst, a u tome ga je spriječila i nenadana smrt.²⁹

Prvo izdanje *Tripartitum-a* tiskano je u Beču 1517., a kasnije je izašlo još 25 izdanja. Ova kodifikacija je postala gotovo nezamjenjiva u primjeni u Ugarskoj i Hrvatskoj.³⁰ Međutim, iako je bilo određeno zaključkom sabora da se promulgira ova zbirka običajnog prava, tek je službeno stupila na snagu 1622. Godine 1691., *Tripartitum* je uveden i u Erdelju kao zakonska zbirka, *Diploma Leopoldinum*.

U Ugarskoj je postajala i zbirka prava poznata pod imenom „*Corpus iuris hungarici*“. To je bila izvorno kraljevska zbirka dekreta, počevši od kralja

²⁶ Lanović, M., *Privatno pravo Tripartita*, Zagreb, 1929., str. 85. – 86.

²⁷ *Ibid*, str. 86.

²⁸ *Ibid*, str. 86.

²⁹ *Ibid*, str. 87.

³⁰ Čokolić, A., *Pregled povijesti odvjjetništva u Slavoniji s posebnim osvrtom na slobodni i kraljevski grad Osijek*, II. dio, ODVJETNIK, broj: 3 – 4, Zagreb, 2004., str. 53. – 54.

Stjepana I. i od zakona što su stvoreni i proglašeni na saborima, ali su odredbe bile uglavnom političke i upravne naravi i nisu imali previše veze s privatnim pravom.³¹

Za razliku od država zapadne Europe, u Ugarskoj je običaj u smislu izvora prava bio različito tretiran. U srednjovjekovnom razdoblju u državama zapadne Europe, nigdje nema zemlje gdje je postojalo jedinstveno zemaljsko ili narodno pravo, što bi važno na čitavom državnom području. Ondje se pravo razvijalo partikularno sa svim svojim posebnostima, plemenskim, gradskim ili pravima pojedinih grofovija, kneževina, i drugih oblika feudalnih oblika i organizacija vlasti. To će reći da nema jedinstvenog prava za cijelu državu, ili je ono ako postoji od neznatnog utjecaja.³² S druge pak strane, u Ugarskom kraljevstvu, odnosno u Hrvatsko – ugarskom kraljevstvu u opreci prema partikularnom srednjovjekovnom feudalnom pravu u zapadnoeuropskim državama, postojala je tendencija jedinstvenog pravnog razvitka. To se zbilo prvenstveno zbog postojane tendencije jedinstvenog pravnog razvitka. Prema mišljenju prof. Lanovića, razlog tome je što je ovdje javnopravno shvaćanje državnoga uređenja, spriječilo feudalizaciju države i cijepanje njezina područja na pojedine lenške pokrajine. Iako niti ovdje nije postojalo narodno jedinstvo, jaka centralna vlast sa zajedničkim zakonodavstvom za najvažnije državne poslove, sa zajedničkim vrhovnim sudovima i jedinstvenim vođenjem državne uprave, znatno je utjecala kao faktor jedinstvenog pravnog razvoja u čitavoj hrvatsko – ugarskoj državnoj zajednici.³³

Zbog toga se u ovoj državnoj tvorevini, njezin pravni razvoj od početka kretao u smjeru jedinstvenog zemaljskog (državnog) prava, a dok je partikularno pravo bilo sasvim perifernog značaja.³⁴

Običajno pravo (*De iure consuetudinario*) u Ugarskoj, kao što je već nagašeno, bilo je kodificirano u zbirku što u početku, pa od tada za dugo vremena nije imala snagu zakona, ali je znatno utjecala na pravne prilike onog vremena, kao i na sudska praksu.

---

³¹ Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 4.

³² Čokolić, A., Implementacija građanske kodifikacije i institucionaliziranje odvjetništva – advokature u pravni sustav Trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, s osobitim osvrtom na ugovorni odnos odvjetnika – klijenta., Doktorska disertacija obranjena na Pravnom fakultetu u Osijeku, Osijek, 2011., str. 99.

³³ Lanović M., Privatno pravo ..., str. 7.

³⁴ Hrvatsko-ugarska državna zajednica, kao što je već rečeno, nije u primorskom dijelu pokušavala uniformirati privatno pravo uvođenjem svojeg običajnog prava, već je ondje ostalo na snazi statutarno pravo dalmatinskih komuna koje se neovisno razvijalo od ugarskog prava. Ova se tvrdnja odnosi na kontinentalni prostor zajedničke države, a od naših zemalja na Hrvatsku i Slavoniju.

Prema *Tripartitum*-u, običaj je u knjizi II, odjeljku 6., kao pravna norma određen kao:

„*Quamquam omnia fere iura regni huius originaliter ex pontificii caesareique iuris fontibus progressum habeant, municipalis tamen haec nostra consuetudo, qua in iudiciis modo generaliter utimur, ex tribus fundamentis constat:*

Primo, ex constitutionibus et decretis publicis;

Secundo autem, ex principum privilegiis;

Tertio vero, ex iudicium ordinariorum regni sententiis.“

To bi u prijevodu značilo: „Iako, skoro sva prava ovog kraljevstva potiču izvorno, iz vrela crkvenog i carskog prava, ipak se ovaj naš naročiti zemaljski običaj kojim se sada općenito služimo kod sudova zasniva na tri temelja: prvo, na javnim uredbama i dekretima; drugo, na vladarskim povlasticama; treće, na presudama redovnih sudaca kraljevstva.“³⁵

Iz ovog citata je vidljivo da *Verböczy* uz kanonsko i rimsko (carsko) pravo, ističe i običajno pravo (*municipalis consuetudo*), što kao opće pravo važi u državi.

Tripartitum u prvom dijelu, o osobama (*Ius quod ad personas pertinet*)³⁶, *Verböczy* govori o pravu osoba, posvojenju, razlici između muških i ženskih potomaka, staležima, kmetovima, vjerskoj pripadnosti.

Drugi dio, o stvarima (*Ius quod ad res pertinet*), sadržan je s pitanjima vlasništva, načinima stjecanja vlasništva, donacionalnom sustavu, s regalnim pravima, založnim pravima, obveznim pravom u što su uvrštene obveze iz ugovora i obveze iz delikata, te nasljednim pravom, kao oporučnim i bezoporučnim nasljeđivanjem.

Treći dio, govori o postupku (*Ius quod ad actiones pertinet*), govori o redovnom sudskom postupku, strankama u sudskom postupku, snazi dokaza i dužnosti dokazivanja, svjedocima, sudskim odlukama, pravnim lijekovima, sudskim kaznama i sl.

Tripartitum je od 1517. g. imao 25 izdanja. Na mađarski je jezik prvi preveo *Tripartitum* notar biharske županije u gradu Debrecinu, *Blaž Vörös*, 1565. Prvi hrvatski prijevod, a izgleda i jedini, načinio je još 1574., gradski notar u Varaždinu, *Ivan Pergošić*. Ovaj prijevod je načinjen na kajkavskom narječju i tiskan je u Nedelišću. Na temelju *Pergošićevog* prijevoda, izdao je dr. *Karlo Kadlec*, kritičko izdanje *Tripartituma*, što ga je objavila SANU, u Beogradu 1909.³⁷ Na njemački je jezik prvi prijevod *Tripartituma*, napravio *August Wagner*; 1599.

³⁵ Ibid, str. 14.

³⁶ Gaj je I, II. i III. dio svojih *Institutiones*, također nazvao identično. Vidjeti u sadržaj Gajevih *Institutiones*.

³⁷ Ibid, str. 88.

Odmakom stoljeća promatrano, vrijednost *Verböczyjevog Tripartituma* je prvenstveno u tome, što je stoljećima služio kao najvažniji pravni zbornik hrvatsko ugarske državne zajednice. Ujedno je i njegova nezamjenjiva zasluga u tome što je ovom privatnom zbirkom s „općom primjenom“, osigurao trajni opstanak našem pravu kao posebnom pravu u odnosu na tuđe i to u vrijeme s kraja srednjega vijeka u kojem je to domaće pravo u toj zbirci prikazano kao organska i sustavna cjelina.³⁸

Od drugih izvora prava u Hrvatsko-ugarskoj državi valja spomenuti i tzv. *Quadripartitum (Opus quadripartitum iuris consuetudinarii)*³⁹ koji je imao dug put od nastanka do tiskanja. Tako je zakonskim člankom 21. iz 1548. (1548 : 21), određeno da se oformi komisija za popravak i uređenje *Tripartituma*. Djelo je i nastalo pod navedenim imenom, ali nije nikada dobilo kraljevu sankciju. *Quadripartitum* je tiskan tek 1798. u Zagrebu i značajan je izvor (zbirka) privatnog prava u hrvatsko ugarskoj državnoj zajednici.

Od službenih zbirki hrvatsko – ugarskog prava posebno se mora istaknuti treće izdanje zbirke *Corpus iuris Hungarici*, koju je redigirao u Trnavi 1751. g., isusovac *Ivan Szegedi*. Isusovački kolegij u Trnavi je dobio poseban kraljevski privilegij, što ga je izdala kraljica Marija Terezija, da može izdavati i prosljeđivati *Corpus iuris*, od 1743. g., pa slijedećih 40 godina.

Corpus iuris Hungarici što ga je izdao *Ivan Szegedi* sastoji se dva volumna sveska. Prvi završava dekretom Ferdinanda II. iz 1655., a sve ostalo, nalazi se u II. tomu.

Cijelo izdanje se može podijeliti u tri dijela ili neovisne cjeline. Prvi dio je *Verböczyjev Tripartitum*, slijede kraljevski dekreti u drugom dijelu, te treći dio u kojem su sadržani razni dodatci.

Izlaganje o privatnom pravu u hrvatsko ugarskoj državnoj zajednici ne bi bilo obrađeno na zadovoljavajući način, a da se ne spomene urbarsko pravo. Pod pojmom urbarskog ili urbarijalnog prava podrazumijeva se skup odredaba što su ih donosili sabori ili vladari, a kojima su uređivana sva pitanja podložničkih odnosa. Pravo urbarsko uređenje odnosa krenulo je u ovom dijelu monarhije tek poslije uređenja granice, a nakon oslobođenja Slavonije i Ugarske od Turaka, 1687. i Karlovačkim mirom 1699., odnosno, Požarevačkim mirom 1718., kada se južna granica carstva na Dunavu i Savi, već potpuno učvrstila. Tako su stvoreni preduvjeti da se Prvi slavonski urbar, proglasi dana 22. V. 1737.⁴⁰

³⁸ Ibid, str. 89.

³⁹ Ibid, str. 92. – 93.

⁴⁰ Bösendorfer, J., Agrarni odnosi u Slavoniji, Zagreb, 1950., str. 71.

Kako Karlov urbar zbog slabog autoriteta zemaljske vlasti za Slavoniju (*Landesstelle für Slavonien*), na čijem je čelu bio *Generalamtsverwalter (generalis praefectus)*, nije zaživio, tim pitanjem se ponovno morala, ovaj put djelotvornije, baviti nasljednica na prijestolju, kraljica *Marija Terezija*. Ona je uz pomoć komisije *Patačić – Engelshofen*, uredila područje Slavonije na vojni i civilni dio, pa su tako nastali vojnički teritoriji ili vojna granica (vojna krajina), podunavska, srijemska i posavska granica, dok su civilna područja podijeljena u srijemsku, virovitičku i požešku županiju.⁴¹ Neposredan povod donošenja novog urbara za Slavoniju, bila je pobuna kmetova na vlastelinstvima Virovitica i Spišić – Bukovica 1754. Tako je donesen Slavonski urbar 15. III. 1756. Njime je bio točno određen minimum kmetova posjeda i maksimum tereta. Stupio je na snagu tek 1762., zbog brojnih usklađivanja i korigiranja. Podijeljen je na dva dijela (Pars I. i Pars II.), od kojih je svaki podijeljen na točke I. – 14, II. – 20.⁴²

Za razliku od Slavonije, pokušaj *Marije Terezije* da uvede urbar i u Ugarskoj je propao na saborima zbog silnog otpora moćnog ugarskog plemstva. U trećem pokušaju na saboru 1764/1765. g., ugarsko plemstvo je zauzelo stav da su vlastelinsko – kmetški odnosi privatno pravne prirode u što se država svojim odredbama ne može uplitati.⁴³ Na kraju je ipak proglašen i ugarski urbar unatoč protivljenju plemstva. *Marija Terezija* je iskoristila svoj položaj apsolutističke kraljice jer joj nije bilo moguće zaštititi seljaštvo ustavnim putem, pribjela je to provesti naredbenim putem. Ugarski je urbar proglašen 23. I. 1767., uz naredbu da se isti izvrši.⁴⁴ Ovaj urbar se odnosio i na naše krajeve što su tada „bili u Ugarskoj“, na Međimurje, Prekomurje, Baranju i dijelove Vojvodine (Bačka).

Slavonski je urbar svojim konačnim reskriptom od 4. II. 1811. protegnut i na virovitičku i požešku županiju, pa je tako dobio i svoju konačnu redakciju što je ostala na snazi sve do donošenja novog urbarijalnog zakona iz 1832., odnosno do ukidanja kmetstva u Hrvatskoj i Slavoniji, do godine 1848.⁴⁵

Hrvatski urbar je izdan tek 1780.⁴⁶, a oba su primljena odlukama zajedničkog sabora tek 1791.⁴⁷ Ukidanjem kmetstva, ukinuti su i vlastelinski sudovi ili patrimonijalna sudbenost (*iurisdictio dominalis*), što je bila i civilna i kaznena (*de iurisdictione civili et criminali*).

⁴¹ Ibid, str. 72.

⁴² Ibid, str. 86.

⁴³ Ibid, str. 90.

⁴⁴ Ibid, str. 90.

⁴⁵ Vidjeti u: Vežić, M., *Urbar hrvatsko-slavonski*, Zagreb, 1882. g., 243. – 349.

⁴⁶ Bösendorfer, J., *Agrarni odnosi ...*, str. 105.

⁴⁷ Beuc, I., *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije, i Dalmacije*, Pravnopovijesne studije, Zagreb, 1984. ..., str. 189.

Sve u svemu, urbarijalni odnosi su potrajali gotovo sto i pedeset godina, s tim da su uređeni trajali 86 godina. Godine 1848, Banskim pismom od 25. IV., barun i ban hrvatski, slavonski i dalmatinski, Josip Jelačić ukinuo je kmetstvo ovim riječima:

„ ... Akoprem je već u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji proglašeno, da je svaka urbarialska daća, robota i desetina crkvena dotrgnuta, Vi ipak bi sumnjati i bojati se mogli radi ove Vaše novo zadobljene pravice, iz toga uzroka, jer vrhu toga u Vaših rukah nikakvoga pisma još dosad neimate. Zato Mi, ban hrvatski, slavonski i dalmatinski, kano Vaš od svetloga kralja naimenovani i postavljeni vrhovni poglavar, i Vaših pravicah branitelj, želeći Vas umiriti i osigurati, dajemo svim Vam, od hrvatsko – slavonskog naroda, koji ste dosada bili spajinski iliti gospodski podložnici ovo Naše otvoreno bansko pismo, s kojim Vam novo zadobljene Vaše pravice i slobošćine, po kojih Vi skupa sa svim Vašim pokoljenjem za na vieke od robote gospodske i svake daće urbarialske i desetine crkvene oslobođeni jeste, po jakosti i krieposti Naše banske časti i oblasti osjeguravamo, obećavajući, da Vam nitko ove Vaše sada zakonom i od premilostivoga kralja potvrđjene pravice i slobošćine nikada više do viek vieka uzeti nemore nit smije ...“⁴⁸

Ove odluke imale su i dalekosežne posljedice, jer su konačno „pripremile“ stanje stvari tako da se ozbiljno moglo razmišljati i o konačnom uređenju građanskopravnih odnosa i u ovom području, uvođenjem Općeg austrijskog građanskog zakonika, što je već prije nekoliko desetljeća bio na snazi u zapadnom dijelu monarhije.

4. 1. Historijat nastanka Općeg austrijskog građanskog zakonika

Težnja k jedinstvenom kodificiranom pravu, ili građanskom zakoniku, u Austrijskoj Monarhiji otpočela je kao što je već rečeno, u jeku prosvijećenog apsolutizma. Carica i kraljica *Marija Terezija*, prva je došla na ideju da cijelom carstvu (Habsburškoj Monarhiji) i „njezinim narodima“, treba jedan jedinstveni sustavni „domaći zakon“, sa svrhom potpune uporabe i zadovoljenja svih potreba. To se očito nije moglo ostvariti isključivo uporabom samo rimskog prava, pa zato ni tuđe rimsko pravo niti Justinijanova kompilacija od prije puno stoljeća, nisu mogli zadovoljiti potrebe onog vremena, druge polovice XVIII. stoljeća. Četiri godine od ustrojenja pravosudnih oblasti, zajedničkog vrhovnog sudišta i jednog zajedničkog ministarstva za pravosuđe, krenulo

⁴⁸ Vežić, M., *Urbar hrvatsko – slavonski*, str. 497.

se s poslom pokušaja kodifikacije privatnog prava.⁴⁹ S tom svrhom po carskoj zapovijedi od 1753. oformljena je i otpočela s radom Komisija u Brnu, čiji je zadatak bio da se za sve nasljedne zemlje izradi jedinstveni građanski zakonik. Budući jedinstveni zakonik trebao je sadržavati materijalno i formalno civilno pravo, te kazneno pravo i kazneni postupak. Ipak, kasnija kraljičina uputa je bila da prioritet bude na privatnom pravu, pa se prišlo samo izradi zbirke privatnog (građanskog) prava. Također je predloženo da se koliko je to moguće, upotrijebi dosada pravnovažeće običajno pravo, kao i razna provincijalna prava, ako zadovoljavaju po svom sadržaju, a po potrebi da se upotrijebe i prava drugih država, o čemu bi se izradila kompilacija privatnog prava.⁵⁰

Komisijom za izradu zakonika, poznatog kao *Codex Theresianus*, predsjedao je grof Otto Frankenberg, a kasnije komorski predsjednik, barun Blümege. Ta komisija je održala svoju prvu sjednicu u Beču, 3. V. 1753.⁵¹ Članovi komisije su bili: *Josip Azzoni*, u to vrijeme odvjetnik, a kasnije profesor u Pragu, inače predstavnik za Češku, *Josip Ferdinand Holger* za Austriju, sudbeni kancelar *Heinrich Hayek von Waldstetten* za Moravsku, vladin savjetnik *von Thinnenfeld*, za Štajersku, savjetnik *Burmeister* za Šlesku i savjetnik *Hormayr* za Donju Austriju.⁵² Kako je navedeno, svi članovi su bili ujedno i kao predstavnici zemalja zapadnog dijela Monarhije, dok predstavnici istočnog dijela nisu sudjelovali u radu Komisije. Profesor Azzoni je izložio svoj nacrt građanskog zakonika po sustavu rimskih (*Gaius*) *Institutiones*, a koji se dijelio na tri dijela plus postupak, što ukupno daje četiri dijela:

1. Pravo osoba,
2. Prava na stvari (stvarna prava),
3. Osobna prava na stvari (obligacije),
4. Parbeni i izvanparbeni postupak u dva dijela, kao dodatni dio, što nije postojao u rimskoj sistematici.⁵³

Ubrzo je izrađena, 1756. g. i osnova zakona, što je bila više nego opsežna, a trebala se odnositi na Češku i zemlje alpskog područja i u kojoj je bio vidljiv utjecaj prirodnog prava. To je djelo 1766. (1767.) poznato pod imenom *Codex Theresianus* (*Theresianisches Gesetzbuch*). Osnova se sastojala od 8 knjiga ili dijelova. Kao temelj su poslužila prava pojedinih zemalja (*Landesrechts*) i učenja prirodnog prava, a sadržavala je udžbenik prava.⁵⁴ Ova osnova

---

⁴⁹ Rušnov, A., Tumač Obćemu austrijskom građanskom zakoniku, Knjiga prva, Zagreb, 1893, str. 18.

⁵⁰ Ibid, str. 18.

⁵¹ Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 5. Stubenrauch, von M., Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, Knjiga prva, Wien, 1902. (VIII. Izdanje); str. 2.

⁵² Ibid, str. 5.

⁵³ Ibid, str. 6.

⁵⁴ Köbler, G., Deutsche ..., 145. Baltl H., i Kocher G., Österreichische ..., str. 186.

nije nikada dobila zakonsku sankciju jer u to vrijeme, niti državni ministar knez *Kaunitz*, a ni sama carica *Marija Terezija* nisu bili suglasni s ovako opsežnim djelom.⁵⁵

Zbog toga je Marija Terezija 1772., dala instrukcije za izradu zakonika privatnog prava, što se mogu sažeti u 5 točaka:

1. Da se u zakon ne uvrštava knjiga – udžbenik prava i da se strogo odvoji zakon od znanstvene knjige;
2. Da u zakonu bude sve izraženo što je moguće kraće i da se izbjegnju praktični primjeri;
3. Da se izbjegnju sve nedoumice i nejasnoće;
4. Da se zakon ne oslanja na rimsko pravo, već da se svuda pokuša uzeti prirodna pravičnost;
5. Da zakon bude čim više jednostavan, a kod slučajeva što su u bitnome jednaki, radi mogućeg kojeg sličnog slučaja i njihove male razlike, da se ne donose nove zakonske ustanove.⁵⁶

Temeljem ovih vladarskih instrukcija došlo je do prekida rada na skratičanju i izmjenama ove zakonske osnove 1776. Svojevrsan razlog tomu bio je sigurno i mnogostruki otpor jedinstvenom zakoniku što se pojavio diljem monarhije.

Ovaj nacrt uz više preinaka, što ih je napravio *Johann Peter Horten*, kao nova osnova, iz 1786., poslužio je kasnije izradi *Jozefinskog zakonika*. Na prijedlog grofa *Sinzendorfa*, izradio je *Johann Peter Horten* novi nacrt 31. III. 1786. Isti je proglašen 1. XI. 1786., a stupio na snagu 1. I. 1787., za sve nasljedne austrijske zemlje, kao opći obvezujući zakonik, dok je za Galiciju stupio na snagu 1. V. 1787., za vrijeme vladavine cara *Josipa II.*⁵⁷ Prema *Hortenovom* nacrtu zakonske osnove, proglašen je samo prvi dio zakona, što se odnosi na pravo osoba.

Jozefinski zakonik je bio sastavljen od 5 glava:

I glava – uopće o zakonima (27 §§);

II glava – općenito o pravima državljana (9 §§);

III glava – o pravima supružnika (126 §§);

IV glava – o pravima između roditelja i djece (33 §§);

V glava – o pravu siromašnih (skrbništva).⁵⁸

⁵⁵ Rušnov, A., Tumač Obćemu ..., str. 18.

⁵⁶ Ibid, str. 18. Isti redosljed ovih instrukcija donosi i Derenčin. Vidjeti u: Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 8.

⁵⁷ Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 7. – 9. Rušnov, A., Tumač Obćemu ..., 18. – 19. Köbler, G., Deutsche ..., str. 145.

⁵⁸ Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 9. Stubenrauch, von M., Commentar zum ..., Knjiga prva, str. 2.

Nastojanja *Josipa II.* da se ovaj zakon uvede i u Ugarskoj i s njom združenim zemljama, kao u ostalom dijelu države, zbog silnog otpora protiv njegovih reformi u tom dijelu monarhije, nisu urodila plodom. Zbog toga je *Josip II* bio prinuđen da svojim dekretom od 28. I. 1790., opozove sve nove uredbe što su stupile na snagu u Ugarskoj i uspostavi u Ugarskoj staru političku i sudbenu organizaciju.

Ne samo prema ovom zakonu, već i prema svemu novom što je došlo s carem reformatorom bilo je znatnog otpora jer je ustrojio centralizam što je u ovoj vladavini dobio još veće konotacije, nego u vrijeme *Marije Terezije*. Materiju stvarnog prava ovaj zakonik nije regulirao, pa je stanje ostalo kao i ranije, primjenjivalo se domaće pravo svake krunske zemlje, odnosno supsidijarno rimsko pravo.

Kao što je rečeno naprijed, u istočnom dijelu monarhije, u Ugarskoj i združenim joj zemljama, zbog velikog otpora nije ovaj zakon uopće primjenjivan, pa je *Josip II.* taj zakon, kao i druge propise, spomenimo npr. građanski postupovnik što je uveden u primjenu 1. XI. 1786., ukinuće kaznene jurisdikcije plemstva i novu organizaciju sudova, morao opozvati 28. I. 1790.⁵⁹

Nakon smrti *Josipa II.*, njegov nasljednik, car *Leopold II.* sastavio je novo posebno povjerenstvo za pravne poslove, a za predsjednika imenovao baruna *Karla Antona von Martinia* (1726. – 1800.), poznatog profesora prirodnog prava. Zadatak tog povjerenstva je trebao biti sastavljanje nove osnove općeg građanskog zakonika. Osnova je tek bila gotova po *Martiniju*, 1. dio 1794., 2. dio 1795., 3. dio 1796., za vladavine cara Franje II.

Zanimljivo je da je ta osnova građanskog zakonika, što je u pravnoj književnosti ostala poznata kao „izvorna osnova” *Ur-Entwurf*, proglašena kao *Građanski zakonik za zapadnu Galiciju* 13. II. 1797., a 8. IX. 1797., i za istočnu Galiciju. Očito se htjelo vidjeti kako će primjena novog građanskog zakonika izgledati u praktičnoj primjeni, a za to najpogodniji je bio po mišljenju dvora prostor Galicije, poljske zemlje što je novopripojen Austriji. Osnova je tiskana 1791. i predana na sedamnaest komisija na davanje mišljenja, a koje su činili prizivni zemaljski sudovi, zemaljski pravni zborovi i pravni fakulteti u Beču, Pragu, Innsbrucku i Freiburgu. Izvorna osnova općeg građanskog zakonika sastoji se od tri dijela.

Prvi dio se dijeli na šest poglavlja i ima 299 §§; 1. poglavlje o pravima i zakonima uopće, 2. poglavlje o pravima osoba, 3. poglavlje o pravima ženidbenih drugova, 4. poglavlje o pravima između roditelja i djece, 5. poglavlje o tutorstvima i skrbništvu, 6. poglavlje o pravima i dužnostima između gospodara i služinčadi;

⁵⁹ Rušnov, A., Tumač Obćemu ..., str. 19.

Drugi dio se dijeli na devetnaest poglavlja i ima 676 §§, gdje je 1. poglavlje o stvarima i podjeli stvari, 2. poglavlje o posjedu, 3. poglavlje o pravu vlasništva, 4. poglavlje o stjecanju vlasništva prisvojenjem, 5. pog. o stjecanju vlasništva priraštajem, 6. pog. o stjecanju vlasništva predajom, 7. pog. o podjeli vlasništva, 8. pog. o pravu zalogu, 9. pog. o služnostima, 10. pog. o nasljednom pravu, 11. pog. o izjavama posljednje volje, 12. pog. o zamjenicima i povjerama, 13. pog. o zapisima, 14. pog. o ograničenju i ukinuću posljednje volje, 15. pog. o nasljednom ugovoru, 16. pog. o zakonitom nasljedstvu, 17. pog. o nužnom dijelu, 18. pog. O raspravi ostavine, 19. pog. O zajednici dobara i ostalih stvarnih prava;

Treći dio se dijeli na devetnaest poglavlja i ima 638 §§, gdje je 1. pog. o pogodbama uopće, 2. pog. o darovanjima, 3. pog. o posudbi i zajamskim pogodbama, 4. pog. o pogodbama ostave i preporuka, 5. pog. o zamjeni, 6. pog. o kupnji i prodaji, 7. pog. o uporabi ili najmu i zakupnim ugovorima, 8. pog. o pogodbama kamatnih zajmova, 9. pog. o društvenim ugovorima, 10. pog. o ženidbenim ugovorima, 11. pog. o pogodbama na sreću, 12. pog. o predmijevanim pogodbama, 13. pog. o krivnji, 14. pog. o pravima i dužnostima slučajnih osoba i slučajem, 15. pog. o utvrđenju prava i obveza, 16. pog. o prenošenju prava i obveza, 17. pog. o ukinuću prava i obveza, 18. pog. o dosjedanju i zastari, 19. pog. o povratu u prijašnje stanje.⁶⁰

Sva tri dijela ukupno imaju 1613. §§.

Dvor je imenovao novo Povjerenstvo pod nazivom Dvorsko povjerenstvo za zakonodavne poslove koje je imalo zadatak ispitati *Martinijevu Izvornu osnovu*, odnosno revidirati *Građanski zakonik za zapadnu Galiciju*. Dvorsko povjerenstvo je radilo u sastavu: državni ministar, grof *Rottenhan*, predsjednik, vrhovni zemaljski sudac *Matija Vilhelm von Haan, von Sonnenfels*, pravosudni dvorski savjetnici *Schmidfeld, Aichen, Ehrenberg, Lyro i von Strobl*, prizivni vječnik i profesor *Franz von Zeiller* (1751. – 1828.), kao izvjestitelj. Sjednice Dvorskog povjerenstva su otpočele s radom 21. XII. 1801., a tek 22. XII. 1806., bilo je dovršeno prvo čitanje, što se prilično razlikovalo od Zapadno – galicijskog zakona. Drugo je čitanje ili revizija trajalo sve do 14. I. 1808., što je kao osnova predano caru na odobrenje. Uz ovu osnovu što je priložena caru, nalazila se i kratka povijest austrijskog civilnog zakonodavstva, izložena su bila i načela što su bila mjerodavna prilikom izrade revizije i usporedba s institutima rimskog privatnog prava, s institutima jozefinskog zakonika, pruskog i francuskog građanskog zakonika.⁶¹

⁶⁰ Ibid, str. 20.

⁶¹ Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 13. – 14.

Isto je izostalo, već je car naredio treće čitanje ili superreviziju, i to svojim pismom od 5. XI. 1809. Superrevizija je obavljena u užem sastavu povjerenstva, gdje su sudjelovali *Haan, Pfleger, Aichen, Pratobever i Zeiller*. Odbor povjerenstva je superreviziju završio 22. I. 1810. Prijedlog je bio da naslov zakona glasi „Opći građanski zakonik za njemačke nasljedne zemlje Austrijske Monarhije, uklopno Galicije”. Konačno je taj novi zakon uveden carskim patentom od 1. VI. 1811., kao **Opći građanski zakonik**, (*Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch*), što je stupio na snagu 1. I. 1812. u svim zemljama što su tada pripadale Austriji (tzv. austrijske nasljedne zemlje), osim u Ugarskoj, Hrvatskoj, Slavoniji i Sedmogradskoj. Austrijske nasljedne zemlje su tada činile: Češka, Bukovina, Galicija, Lodomirija, Donja Koruška, Moravska, Hrvatsko-slavonska, Ugarska i Sedmogradska vojna krajina (izuzev karlovačke i banske krajine), Gornja i Donja Austrija, Šleska i Štajerska.

Već je naprijed rečeno da je 1. I. 1812., Opći građanski zakonik stupio na snagu u svim zemljama što su tada činile austrijske nasljedne zemlje, osim u Ugarskoj, Hrvatskoj, Slavoniji i Sedmogradskoj. Austrijske nasljedne zemlje na dan stupanja na snagu OGZ-a, 1. I. 1812., bile su: Donja i Gornja Austrija, Češka, Moravska, Šleska, Bukovina, Galicija, Vladimirija, Štajerska, okrug Celovac (Klagenfurt) - Koruška, kao i Vojna Granica. U onim zemljama što su poslije Pariškog ugovora i Bečkog kongresa vraćene austrijskoj kruni ili zemljama što ih je je Austrija kao pobjednica stekla, OGZ je stupio na snagu ovom kronologijom:

1. srpnja 1814. u Karlovačkoj i Banskoj (Banatskoj) Krajini (Granici),
20. travnja 1814. u okružju Beljak (Villach), Ljubljana, Novo Mesto, Postojna
1. svibnja 1815. u Kranjskoj i Gornjoj Štajerskoj,
1. srpnja 1815. u Vorarlbergu, Sjevernom Tirolu (izuzevu kotarima Wils, Ziller i Brixenthal) i Trstu,
1. listopada 1815. u Gorici, Istri, Rijeci i Južnom Tirolu,
1. studenoga 1815. u kotarima Vielička i Podgorce,
1. siječnja 1816. u kraljevinama Lombardiji, Veneciji i Dalmaciji,
1. veljače 1816. u kotarima Tarnopol i Čortkov,
1. listopada 1816. na pripadajućim otocima kraljevine Dalmacije – Korčuli, Visu, Lopudu, Španu, Mljetu i Lastovu,
1. siječnja 1817. u kotarima Wils (Vels), Ziller i Brixenthal u Tirolu,
1. kolovoza 1817. u Salzburgu, Innskom okružju i novostečenom teritoriju Hausruck,
1. siječnja 1820. u karlovačkom okružju što je pripadalo kraljevini Iliriji,

23. ožujka 1852. u Krakovu,

20. studenoga 1852., uveden je OGZ u Ugarsku, Hrvatsku i Slavoniju, Srbsku Vojvodinu i Temiški Banat, a stupio je na snagu 1. svibnja 1853., dok je u Erdelj uveden 29. svibnja 1853., a stupio je na snagu 1. rujna 1853.

Tek je od 1. svibnja 1853., odnosno 1. rujna 1853. (Erdelj) OGZ bio na snazi u cijeloj monarhiji, ali samo do 1. svibnja 1861., kada su prestale uredovati u Ugarskoj sudbene oblasti, kada je *de facto*, OGZ, kao građanski zakonik u Ugarskoj prestao biti u primjeni.⁶²

5. 1. Uvođenje u primjenu OGZ-a u hrvatskim zemljama

Opći građanski zakonik, (*Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch*), što je stupio na snagu 1. I. 1812. u svim zemljama što su tada pripadale austrijskoj kruni, a u ostalim zemljama monarhije prema danoj kronologiji u prethodnom dijelu ovog rada, bitno je promijenio austrijsko feudalno društvo u cjelini i donio osnove da se to društvo reformira u korijenu. Te promjene nisu nastupile odmah nakon početka primjene OGZ-a, u austrijskim zemljama, ali su svakako nastale poslije revolucionarne 1848., kada su zahtjevi širih slojeva naroda u monarhiji i revolucionarni utjecaji izvan države prisilili političku elitu na potrebne izmjene u političkom i pravnom ustrojstvu.

Rečeno je da je OGZ, stupio na snagu u pojedinim dijelovima Istre i Dalmacije, počevši od 1. listopada 1815., pa zaključno s 1. listopadom 1816., u karlovačkom okrugu, 1. siječnja 1820., što je nekad činio Kraljevinu Iliriju, pod francuskom upravom, da bi na kraju bio uveden 20. studenoga 1852., a stupio na snagu u Hrvatskoj i Slavoniji, 1. svibnja 1853., zajedno kada i u Ugarskoj, srbskoj Vojvodini i tamiškom Banatu.

Ipak, OGZ, kao sveopći i jedinstveni građanski zakonik, kratko je vrijeme bio u upotrebi i na snazi u cijeloj monarhiji jer je Ugarska uspjela od središnje vlasti u Beču, građanski zakonik, staviti izvan snage. OGZ je sve do 1. V. 1861., bio na snazi u cijeloj Habsburškoj Monarhiji, a od tog dana kada su u Ugarskoj prestale uredovati carske i kraljevske sudbene oblasti.⁶³ Tome je prethodila tzv. Listopadska diploma, kojom je bečki dvor vratio pravosudno zakonodavstvo saboru zemalja ugarske krune. Prema toj odluci je rješenjem od 20. I. 1861., bio raspušten madžarski odjel Carsko – kraljevskog vrhovnog

---

⁶² Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, str. 14. – 16. Rušnov, A., Tumač Obćemu ..., str. 26. – 27. U kasnijoj literaturi se navodi datum uvođenja OGZ-a u Hrvatskoj i Slavoniji, 29. studenoga 1852., kada je proglašen carski patent br. 246.

⁶³ Rušnov, A., Tumač Obćemu ..., str. 27.

suda i Vrhovnog urbarskog suda, pa je ponovno bio organiziran Kraljevski stol sedmorice. Temeljem ovakvog stanja, otvorena je 22. I. 1861., u Pešti konferencija po *Judexu Curiae*, što je bila sastavljena od septemvira, svih odličnih poznavalaca ugarskog prava i njihova je zadaća bila urediti samostalno ugarsko pravosuđe, što je još odobreno ručnim kraljevskim pismom od 20. X. 1860. Konferencija je svoje zasjedanje okončala 4. III. 1861., pa je svoje zaključke, preko *Judexa curiae*, u vidu operata predala saboru na vijećanje. Kuća zastupnika ugarskog sabora, prihvatila je na svojoj sjednici od 21. VI. 1861., dane prijedloge, prema kojima se prijašnji ugarski zakoni imaju ponovno uspostaviti, a za slučaj da su bili nedostatni, potrebno da se izrade novi čijim temeljima su trebali poslužiti zaključci judex – kurijalne konferencije. Kako je nakon zastupničke kuće i kuća magnata, ugarskog sabora odobrila iste zaključke, nakon toga su zaključci komisije u vidu prijedloga, zakonski sankcionirani i kao zakon su stupili na snagu. Tako su zaključci judex – kurijalne konferencije uspostavili ponovno pravno važenje ugarskog privatnog prava uz određene izmjene, što su zahtjevale nove prilike, a tiču se pravnih pravila o javnom povjerenju, pravnom kontinuitetu, nasljednog prava i usklađivanjem s uredbom o javnim knjigama – pitanje gruntovnica.⁶⁴

Tako je Opći austrijski građanski zakonik u Ugarskoj bio izvan uporabe i pravnog važenja, nakon primjene tijekom samo 8 godina. Listopadska diploma iz 1860. je kao politička odluka značila vraćanje ustavnog poretka u zemlje ugarske krune, što je dovelo do toga da si te zemlje mogu same urediti zakonodavstvo. Problem s OGZ-om je bio i taj što je zakonik donesen u Hrvatskoj i Ugarskoj u vrijeme tzv. Bachovog apsolutizma, pa je nepravедno povezivan s ovim ozloglašanim poretkom što je trajao tijekom 8 – 9 godina, iako je takav zakon bio neusporedivo napredniji od zatečenih starih.

Unatoč snažnoj kampanji i u našim krajevima protiv OGZ-a jer se vezivao na Bacha i njegov poredak, u Hrvatskoj, Slavoniji i Erdelju, kao zemljama pridruženim ugarskoj kruni, OGZ je ostao na snazi. Za Hrvatsku i Slavoniju to se dogodilo šutke, jer se nije objavilo nikakvo posebno rješenje ili zaključak, pa niti odluka sabora. Dakle, OGZ se nastavio primjenjivati, kako je i bilo od stupanja na snagu, s obzirom na to da nije izričito ukinut, pa je praksa bila ta da ostaje zatečeno stanje jer nije došla neka druga odluka viših tijela (sabora), što je to stanje ukinula ili izmijenila.

Ta situacija se nije izmjenila ni poslije Hrvatsko – ugarske nagodbe iz godine 1868., jer je po nagodbi Hrvatskoj priznata potpuna autonomija u pogledu zakonodavstva i uprave u svim unutarnjim poslovima bogoštovlju, nastavi i pravosuđu. Kako tu mogućnost Hrvatska nije iskoristila, vrijedili su i

⁶⁴ Ibid, str. 27.

dalje austrijski zakoni, među njima i OGZ, što se u biti zove Opći austrijski građanski zakonik ili skraćeno ABGB. Taj ABGB, je u Hrvatskoj nazvan Opći građanski zakonik ili skraćeno OGZ, ili OGZ iz 1852.⁶⁵ Tako je OGZ na snazi u Hrvatskoj poslije Listopadske diplome i Hrvatsko - ugarske nagodbe na temelju zakonodavne nadležnosti hrvatskog sabora, pa neki autori inzistiraju da se radi o vlastitom hrvatskom građanskom zakoniku, a ne više o austrijskom.⁶⁶ Smatramo da ova teorija nije utemeljena jer je OGZ već ranije usvojen i počeo se primjenjivati kao takav i u Hrvatskoj i Slavoniji osnovom carskog patenta, a to što se on nazivao drugačije od svojeg službenog imena u austrijskim nasljednim zemljama nije od presudnog značaja. Isto tako, ne može se OGZ smatrati hrvatskim građanskim zakonikom samo zbog toga što je hrvatski sabor poslije Austro – ugarske nagodbe iz 1867. i Hrvatsko – ugarske nagodbe iz 1868., imao zakonodavne ovlasti u unutarnjim poslovima jer je OGZ uveden prije tih ovlasti i kao ABGB, a kao takav se i nakon tih ovlasti nastavio primjenjivati bez bilo kakve daljnje zakonodavne aktivnosti hrvatskog sabora, pa čak ni u tolikoj mjeri da mu se izmjeni ime. Jednostavno rečeno, Opći građanski austrijski zakonik ili skraćeno ABGB, u Hrvatskoj i Slavoniji je primjenjivan pod imenom Opći građanski zakonik ili skraćeno OGZ.

Daljnje austrijske novele na OGZ nisu utjecale u Hrvatskoj na njega samo zbog toga, jer više zakonodavne moći iz Beča na Hrvatsku nije bilo, a sama zakonodavna aktivnost hrvatskog sabora nije nikada priredila novele OGZ-a, a niti uvela austrijske novele kao svoje izmjene. Ovakav je slučaj bio u Hrvatskoj i Slavoniji, dok je u zemljama Istri i Dalmaciji, što su neposredno bile pod bečkom upravom i što su usvojile OGZ ranije od Hrvatske i Slavonije, u njih došlo i do noveliranja OGZ-a, 1914. –1916., kao i u ostalim austrijskim zemljama.

Opći austrijski građanski zakonik ili skraćeno ABGB, a u Hrvatskoj skraćeno OGZ, podijeljen je na uvodni dio i na tri dijela, kako je već rečeno prema rimskoj (*Gaius*) sustavnosti. Ovdje donosimo kratak pregled sadržaja po dijelovima i poglavljima zakonika, prema Rušnovu.⁶⁷

- I. **Uvod** – o građanskom zakonu uopće (§§ 1 – 14);
- II. **Prvi dio** – o pravu osoba (§§ 15 – 284), dijeli se na: 1. pog. o pravima što se tiču osobnih svojstava i odnosa; 2. pog. o ženidbenom pravu; 3. pog. o pravu između roditelja i djece; 4. pog. o tutorstvu i skrbništvu;
- III. **Drugi dio** – o pravu na stvarima (§§ 285 – 1341), sastoji se: od uvodnog dijela – o stvarima i njihovoj pravnoj podjeli; od prvog razdjela

---

⁶⁵ Gavella, B., Građansko pravo u Hrvatskoj i kontinentalno – europski pravni krug, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, godina 43, broj 4, Zagreb 1993., str. 341. Vidjeti i kod: Derenčin, M., Tumač ..., knjiga I, 22. – 23., fusnota br. 12.

⁶⁶ Gavella, B., Građansko pravo ..., str. 341.

⁶⁷ Rušnov, A., Tumač Obćemu ..., str. 1. – 15.

– o stvarnim pravima → 1. pog. o posjedu; 2. pog. o pravu vlasništva; 3. pog. o stjecanju vlasništva prisvajanjem; 4. pog. o stjecanju vlasništva priraštajem; 5. pog. o stjecanju vlasništva predajom; 6. pog. o pravu zaloga; 7. pog. o služnostima; 8. pog. o pravu nasljeđivanja; 9. pog. o davanju posljednje volje i posebice o oporukama; 10. pog. o zamjenama i povjeri; 11. pog. o zapisima; 12. pog. o ograničavanju i ukidanju posljednje volje; 13. pog. o zakonskom nasljeđivanju ili neoporučnom; 14. pog. o zakonskom dijelu i o uračunavanju u zakonski ili nasljedni dio; 15. pog. o uzimanju nasljedstva u posjed; 16. pog. o zajednici vlasništva i o drugim stvarnim pravima; od drugog razdjela – o osobnim pravima na stvarima → 17. pog. o pogodbama uopće; 18. pog. o darovanju; 19. pog. o stvarnoj pogodbi; 20. pog. o posudnoj pogodbi; 21. pog. o zajamskoj pogodbi; 22. pog. o opunomoćenju i drugim vrstama posloводства; 23. pog. o pogodbi zamjene; 24. pog. o kupovnoj pogodbi; 25. pog. o pogodbama uporabe, nasljednog zakupa i nasljedne daće; 26. pog. o pogodbama radi usluga za plaću; 27. pog. o pogodbi radi zajednice dobara; 28. pog. o ženidbenim ugovorima; 29. pog. o pogodbama na sreću; 30. pog. o pravu naknade štete i zadovoljenja;

- IV. Treći dio – o zajedničkim ustanovama što se odnose na prava osoba i prava na stvari (§§ 1342 – 1502), dijeli se na: 1. pog. o utvrđenju prava i obveza; 2. pog. o preinakama prava i obveza; 3. pog. o ukinuću prava i obveza; 4. pog. o zastari i dospelosti.

Od hrvatskih zemalja, neki dijelovi, kao Istra i Dalmacija su se stjecanjem povijesnih okolnosti susreli s građanskim zakonodavstvom što je uređivalo privatno pravne odnose, znatno ranije nego drugi dijelovi na kontinentu, kao Hrvatska i Slavonija. OGZ nije bio niti prvi građanski zakonik u tim dijelovima što je bio na snazi, pa se može reći da je Hrvatska, makar i njezin jedan dio, bila u režimu građanskog prava i prije nego je Austrija proglasila i uvela svoj građanski zakonik. Ovdje je riječ o francuskom *Code Civil*-u, odnosno kasnije nazvan *Côte Napoléon*, što je vrijedio u vrijeme francuske uprave u Istri, Dalmaciji i karlovačkom okrugu kada su svi ti dijelovi zajedno plus neki strani teritoriji, činili Ilirske provincije. Ti krajevi su i prije od Hrvatske i Slavonije (u te krajeve valja uvrstiti i Vojnu krajinu, gdje je također OGZ stupio na snagu kada i u austrijskim nasljednim zemljama jer je Vojna krajina bila pod izravnom upravom iz Beča i nad njom hrvatsko – slavonski sabor nije imao upravne i zakonodavne nadležnosti), počeli primjenjivati i OGZ, pa je ondje tradicija građanskog prava imala dublje korijene, nego na sjeveru. Međutim, ne treba smetnuti s uma ni to da je građanski pravni poredak u Istri i Dalmaciji uveden naglo da za to opće prilike i razvijenost proizvodnih odnosa uopće nisu dava-

li temelja. Ondje je vrijedio mletački feudalni poredak s upotrebom gradskog statutarnog prava u gradskim komunama što je bio jako daleko od suvremenog građanskog prava i njegovih načela. Upravo zbog toga, zapravo prava primjena OGZ-a u hrvatskim zemljama je bila u vrijeme njegovog stupanja na snagu 1853. jer je ono društvo i ekonomski pokazatelji u hrvatsko – slavonskom području u vrijeme oko 1850. godine, bilo znatno „zrelije“ za pravne norme građanskog prava od primorskih dijelova Hrvatske oko 1807. godine.

Jedna od temeljnih značajki OGZ-a, je i ta, da je hrvatski pravni poredak preko njega utemeljio svoju vezu s kontinentalnoeuropskim pravim krugom, njegovom podgrupacijom, što se naziva srednjoeuropskim pravom, a dio je to rimsko – germanske pravne tradicije.⁶⁸ Već iz ranijeg dijela izlaganja ove teme vidljivo je da je taj zakonik bio neobično važan za cjelokupnu državu, pa su i vladari tražili od radnih grupa poseban pristup izradi osnove zakonika, a prikazali smo da je to bio sličan postupak i u drugim državama što su ranije kodificirale privatno pravo od Austrijske Carevine. Zbog tog svog značaja, kodifikacija privatnog prava je kao svojevrsnu lančanu reakciju, prouzročila čitav niz izmjena i donošenja novih propisa i zakona, što možda i nemaju izravne veze s privatnim pravom, i ne odnose se isključivo na njega, ali ga se posredno i tiču ili dijelom reguliraju odnose i u privatnom pravu, a po svom sadržaju pripadaju javnom pravu.

U mnogočemu je OGZ, u potpunosti prekinuo niti s feudalnim društvenim poretom jer mu je osnova izrađena pod velikim utjecajem racionalističkog prirodnog prava, a profesor prirodnog prava *Karl Anton von Martini* (1726. – 1800.) dao je u tom smjeru kao autor osnove i svoj doprinos. Pored *Martinija*, nesumnjiv je i utjecaj također profesora prava *Franza von Zeillera* (1751. – 1828.). Takav pristup je ujedno značio i usvajanje individualističkih liberalnih načela i Kantove filozofije, pa mu je u temelj ugrađena ideja o čovjeku kao slobodnom, samostalnom i odgovornom biću.⁶⁹

OGZ dozvoljava sucima prema §§ 7 i 12 da pod određenim pretpostavkama popune praznine u zakonu, pozivajući se na principe prirodnog prava, a što je učinjeno pod utjecajem te škole. Običajno pravo u novom zakoniku je potpuno potisnuto i ono vrijedi samo onda kada se zakonik na njega izričito poziva.⁷⁰

Sustav izlaganja OGZ-a, još uvijek je pod utjecajem Gajevih i Justinijanovih *Institutiones (personae; res; actiones)*, pa rimskopravna tradicija ipak nije bila napuštena kako to u odnosu na *Codex Thesianus*, odnosno *Jozefinski zako-*

---

⁶⁸ Gavella, B., *Građansko pravo ...*, str. 336.

⁶⁹ Isto, str. 337. Opširnije o profesoru F. Zeilleru, vidjeti u: Derenčin, M., *Tumač ...*, knjiga I, str. 12.

⁷⁰ Stojanović, D. i Antić, O., *Uvod u građansko ...*, str. 48. § 10. OGZ-a „Na običaje može se imati obzir samo u onim slučajevima, gdje se zakon na njih poziva.“

nik u prvi trenutak izgleda. S obzirom na njegovu relativnu kratkoću od 1502 §§, i raspored prema dijelovima, naglasak je na osobama koje imaju određenu imovinu. Sa svojim liberalnim idejama građanske jednakosti, emancipacije privatnopravnih odnosa od državnog nadzora i slobode privrednog prometa, OGZ se našao u suprotnosti s činjeničnim društvenim stanjem u Austrijskoj Carevini, što je bila još duboko u feudalnom društvenom poretku. Zbog toga je OGZ bio ispred svoga vremena, što će tek doći sedamdesetih godina XIX. stoljeća u Austriji, kada će industrijalizacija zahvatiti šire prostore države.

U odnosu na osobna prava i obveze bračnih drugova, zakonik je dosta štur, pa ta pitanja reguliraju samo §§ 89 – 92., dok se samo jedan § odnosi na izdržavanje izvanbračne djece, § 166. OGZ uopće ne poznaje odredbe o realnim teretima i ugovoru o posredovanju, a manjkav je i u odredbama o ugovoru o službi i ugovoru o djelu.⁷¹ *Code civil* je ostao poznat po svojim konzervativnim stavovima u normiranju bračnog prava. Ipak, ni OGZ nije ništa napredniji u tom pogledu, pa tako pod utjecajem crkve, zakonik poznaje samo crkveni brak, a građanski brak je dopušten samo između pripadnika nepriznatih religija.

Austrijska vlada je na prijedlog pravnika Ungera, sastavila komisiju za izmjenu OGZ-a, 1904. Tek 1914. – 1916., završen je rad na izmjenama i dopunama OGZ-a, pa je isti noveliran, i mijenjano je i dopunjeno oko 180 §§ iz svih dijelova. Utjecaj na ove novele bio je iz Njemačkog građanskog zakonika.⁷²

OGZ je bio na snazi na prostoru što su bili u sastavu Austro-Ugarske Monarhije i u prvoj i drugoj Jugoslaviji sve dok se ti propisi iz privatnog prava nisu nadomjestili domaćim. Zemlje gdje je vrijedio bile su Dalmacija i Istru; Hrvatska i Slavonija; Vojvodina; Slovenija. Vrijedio je i u Lombardiji i Venetu (Veneciji) sve do ujedinjenja Italije, u drugoj polovici XIX. stoljeća. U Republici Austriji i danas je na snazi, noveliran 1914. – 1916.

Za hrvatske zemlje je značajna izmjena što je ostavila traga u pravosuđnom ustrojstvu sudova i poslije raspada Austro – Ugarske Monarhije. Radi se o novelama OGZ-a, i to o Djelomičnoj noveli za Opći građanski zakonik prema Carskoj naredbi od 12. X. 1914., Druga djelomična novela Općega građanskog zakonika prema Carskoj naredbi od 22. VII. 1915. i Treća djelomična novela Općega građanskog zakonika prema Carskoj naredbi od 19. III. 1916.,⁷³ što su sve stupile na snagu u zapadnom dijelu monarhije, pa tako i u Dalmaciji i Istri. U Hrvatskoj i Slavoniji nisu nikada stupile na snagu novele OGZ-a.

Zbog toga su pri Vrhovnom sudu u Zagrebu, Stolu sedmorice postojala dva odjeljenja. Odjeljenje A bilo je nadležno za područja na kome je ranije

---

⁷¹ Ibid, str. 49.

⁷² Ibid, str. 50.

⁷³ Čepulić, I., Sistem općeg privatnog prava, Zagreb, 1925., str. 699., 712., 713.

imao zakonodavnu vlast Hrvatski sabor, dakle za područje Hrvatske u užem smislu i Slavonije. To vijeće je primjenjivalo OGZ bez novela. Odjeljenje B bilo je nadležno za Dalmaciju, te je primjenjivalo OGZ s novelama.⁷⁴

6. 1. Pregled osnovne književnosti Općeg građanskog zakonika

Književnost OGZ-a, razlikujemo lingvistički, prema jezicima na kojima su objavljeni tekstovi zakona i pisani komentari zakonika, odnosno pisani drugi radovi u svezi samog zakonika. Od stranih jezika, prvi jezik je prirodno njemački jezik, dok je na talijanskom jeziku objavljeno također više komentara zakonika. Poznata su pravna djela o austrijskoj kodifikaciji i na francuskom i engleskom jeziku.

Ovdje valja izdvojiti iz starije književnosti slijedeća djela:

- Das allgemeine österreichische bürgerliche Gesetzbuch, Amtliche Ausgabe, Wien Staatsdruckerei, 1811., (ovo je I. službeno izdanje zakonika);
- Zeiller, von Franz, Comentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch, Wien und Triest, 1811. – 1813., tiskano u 4 dijela u 6 knjiga;
- Carozzi, Giuseppe, Giurisprudenza del codice civile univ. Della monarchia austriaca, divino in diversi trattati esposti secondo l'ordine delle materie in esso contenute, Milano, 1818. – 1830.;
- Allgemeine österreichische bürgerliche Gesetzbuch, Tisak carske i kraljevske dvorske i državne štamparije Wien, 1853., (ovo izdanje je priređeno za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, kao I. službeno izdanje na njemačkom jeziku);
- Codice civile generale austriaco, Nuova ed. ristampata e corretta seconda la ed. II. e sola ufficiale dell'anno 1815. Wien bei Manz, 1877.;
- Stubenrauch, von Moriz, Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, I. izdanje, Wien, 1853. – 1858. (Ja sam se služio VIII. izdanjem, Wien, 1902. g.).⁷⁵

Od novijih komentatora na njemačkom jeziku, svakako je najvažniji onaj Ungerov:

- Unger, System des österreichischen allgemeinen Privatrechtes, I. izdanje Leipzig, 1856. – 1863., (ovo djelo je imalo više izdanja).

---

⁷⁴ Gavella, B., Građansko pravo ..., str. 345.

⁷⁵ Rušnov, A., Tumač Obćemu ..., str. 28. – 29.

Na hrvatskom jeziku postoje slijedeća izdanja i komentari Općeg građanskog zakonika:

1. Obći austrijski građanski zakonik, tisak Carske kraljevske dvorske i državne štamparije, Beč, 1853., (Ovo djelo je službeno izdanje OGZ-a za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju i I. izdanje OGZ-a na hrvatskom jeziku uopće);
2. Derenčin, Marian, Tumač k obćemu austrijskomu građanskomu zakonu, knjiga I, Naklada Sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera, Zagreb, 1880. g.;
3. Derenčin, Marian, Tumač k obćemu austrijskomu građanskomu zakonu, knjiga II, Naklada Sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera, Zagreb, 1883. g., (komentar nikada nije završen, već je dovršen samo do §§ 530., do nasljednog prava);
4. Rušnov, A., „Hrvatski zakoni“ uredjeni poput zakonske sbirke Manza dr. L. Gellera, I. knjiga, Obći austrijski građanski zakonik sa naknadnim zakoni i naredbami, tičućimi se pojedinih ustanova, tumačem najnovijimi rješitbami Vrhovnog suda u Beču, Naklada knjižare Lav. Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1885.;⁷⁶
5. Rušnov, Adolfo, Tumač Obćemu austrijskom građanskom zakoniku, Knjiga druga, tisak i naklada knjižare Lav. Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1891. g.;
6. Rušnov, Adolfo, Tumač Obćemu austrijskom građanskom zakoniku, Knjiga prva, tisak i naklada knjižare Lav. Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1893. g.;
7. Opći austrijski građanski zakonik, drugo popravljeno i dopunjeno izdanje, uredio Dr. F. J. Spevec, rješidbe sabrao Adolfo Rušnov, tisak i naklada knjižare Lav. Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1899. g.;⁷⁷
8. Čepulić, Ivan Dr., Sistem općeg privatnog prava, tisak Tipografije d.d., Zagreb, 1925. g., (autor je svoje djelo zamislio prvenstveno kao udžbenik građanskog prava, ali je također ujedno napisan i odličan komentar građanskog zakonika. OGZ-a);
9. Vuković, M., Opći građanski zakonik s novelama i ostalim naknadnim propisima, Školska knjiga, Zagreb, 1955., (nije komentiran dio od §§

---

⁷⁶ Ibid, str. 32.

⁷⁷ Juridička literatura poznaje još jedno izdanje OGZ-a, koje je priredio kao novo izdanje prijevoda zakonika Dr. Stjepan Posilović, predsjednik Stola sedmorice u Zagrebu, koje je objavljeno u nakladi knjižare St. Kugli u Zagrebu 1918. g. Na žalost, ovaj autor prilikom pisanja ovog rada nije imao na raspolaganju ovo izdanje zakonika, pa ga zato i ne donosim naprijed u pregledu književnosti. S toga, uključujući i Posilovićev prijevod, držim ovaj pregled najvažnijih djela o OGZ-u, na hrvatskom jeziku cjelovitim.

44. – 284., jer su ti dijelovi zakonika stavljeni izvan snage 1946 – 1947. g.);

10. Vizner, B. Dr., *Građansko pravo u teoriji i praksi*, tisak Vjesnik, Zagreb, 1962., (ovo djelo je zamišljeno kao pregled građanskog prava sa praktičnim primjerima, ali je isto tako i komentar tada važećih i primjenjivanih pravnih pravila bivšeg OGZ-a).

Postoje značajna djela o OGZ-u, napisana i na mađarskom, češkom i poljskom jeziku, ali prelazilo bi okvire ovog rada i naslovne teme, kada bih izlagao i tu pravnu literaturu.

7. 1. Zaključak

Odvjetništvo, je pravna struka usmjerena na svrhu pružanja pravne pomoći građanstvu, od svojeg institucionaliziranja u Hrvatskoj i Slavoniji 1852.⁷⁸, pa do današnjih dana. Odvjetništvo je kroz povijest davalo nemali doprinos razvitku pravosuđa, a prvenstveno sudstva. Ipak, u vrijeme uvođenja u hrvatske zemlje novog društvenog poretka, što je utemeljeno utrnućem feudalnog podložništva, nesumnjiva pravna osnova za to, bilo je stupanje na snagu OGZ-a. Nije se slučajno dogodilo da je stupanje na snagu OGZ-a i tada suvremeno uređenje odvjetništva – institucionaliziranje odvjetništva u Hrvatskoj i Slavoniji sinkronizirano teklo. Bio je to proces u kojem je brzi prihvatao novog građanskog zakonika u društvu bio ovisan o efikasnom i uređenom odvjetništvu. Zbog toga je najveći doprinos za prihvaćanje i uvođenje u opću primjenu tog krucijalnog zakonika u Hrvatskoj i Slavoniji imalo upravo hrvatsko - slavonsko odvjetništvo.⁷⁹

Kao pravnik nisam pristalica teorije o savršenosti propisa koji bi mogli trajati vječno jer su zbog svoje savršenosti vanvremenski. Društvo, narodi i države su podložni promjenama, što iziskuje i određene izmjene u izradi propisa ili njihovo potpuno mijenjanje sa drugim suvremenijim propisima. Ipak, za ovaj dugovječni zakon – OGZ-e, može se reći da su se na njemu odgojile generacije i generacije pravnika i vrsnih civilista. Za rijetko koji zakon se može reći da je prisutan u jednom društvu čitavih 160 godina, kao što je to u Hrvatskoj, a u Dalmaciji i znatno duže. Međutim, bez obzira na njegovu znatnu starost i najveći civilisti, vjerujem da bi se složili sa činjenicom, da kada ga čitamo, uvijek u njemu pronađemo nešto novo.

---

⁷⁸ Odvjetnički red donešen 24. srpnja 1852. g., što je proglašen za Ugarsku, Hrvatsku, Slavoniju, tamiški Banat i srbsku Vojvodinu, s izuzetkom Vojne krajine, i stupio na snagu 1. siječnja 1853.

⁷⁹ Čokolić, A., *Doktorska disertacija*, str. 231.

200 YEARS OF THE GENERAL AUSTRIAN CIVIL CODE

Sources, Creation and Entering into Force of the General Civil Code with the Special Emphasis on the Croatian Legal Areas

Atila Čokolić Ph. D.

Summary

The author analyzed, in relation to the two hundred anniversary of announcement of the General Austrian Civil Code in 1811, how this second important codification of the civil law in Europe, after famous French Civil Code (*Le Code Civil Français*) 1804, was created, and what were the reasons to create this law. After that, the author in detail presented the conditions precedent that lead to the Austrian codification of the civil law, analyzed which laws were in force before it, and which sources were used in creation of the new law, General Civil Code. He especially analyzed sources of the law in the Hungarian Kingdom, later in the Hungarian part of the Monarchy, which contributed to the creation of the civil codification. In addition to the history of creation of the Austrian General Civil Code, the author presented the review of its application in particular parts of the Austrian Monarchy in chronological order. He reviewed contents and chapters of the law, how it entered into force in the Croatian countries, and also presented the review of the wording of the General Civil Code in Croatian and other languages.

Key words: General Austrian Civil Code, General Civil Code, civil codification, private law, Hungarian Monarchy, custom law, *Tripartitum*, Institutions, renewed General Civil Code

Мр Лука Бренеселовић,
Институт за упоредно право, Београд

О ЈЕДНОЈ СКОРАШЊОЈ АНАЛИЗИ НАШИХ НАСЛЕДНОПРАВНИХ ОДНОСА*

САЖЕТАК: Анализа правног живота захтева да се изабере адекватан појмовни оквир, који ће одразити прави садржај појава и института који се анализирају и омогућити њихово правилно разумевање. Без социолошкоправних окосница анализа правног живота је необична и недовршена. Ако се правни појмови и институти рђаво схвате, не може се разумети ни правни живот. У наследном праву као главни принцип влада начело аутономије воље, па је рђаво када се шаблонизован законски режим наслеђивања, будући супсидијаран, контрастира са разрађеним и многобројним резонима правног живота.

Кључне речи: наследно право, социологија права, етнологија, обичајно право

Рад примљен: 27. 6. 2013. године.

¹ Овај прилог има одређену предисторију која је битна за разумевање његовог облика и околности његовог релативно касног објављивања. Крајем 2011. године изашла је у Београду велика, претежно етнoлошка студија о наследноправним односима у Врању (в. следећу белешку и текст). Већ после првог читања те студије мени се чинило да она доноси значајну грађу, али да је та грађа разврстана и просуђена на погрешним претпоставкама о правном животу. Резултат моје жеље да то своје мишљење што кохерентније и поткрепљеније изнесем био је овај приказ са оценом, који сам пре више од годину и по дана, још 10. фебруара 2012, послао редакцији београдског часописа *Социолошки преглед*. Приказ са оценом је тамо био прихваћен али уз захтев ове године да текст скратим макар за трећину. Како би се тако, међутим, изгубила она кохерентност и поткрепљеност до које ми је посебно било стало, решио сам да прилог предам у неки строго правни часопис, држећи да ће правници моћи да издвоје више простора за прилог који непосредно додирује многе правне установе и неке основне поставке правне науке.

У издању Етнографског института САНУ у Београду изашла је пред крај 2011. године обимна студија о наследноправним односима у Србији са главним освртом на стање у Врању и његовој околини.² Књига је прави драгуљ за нашу социологију права, иако сама није осмишљена као социолошкоправна, већ као етнолошка студија.

Студија садржи низ драгоцених података о правном животу. Они се у првом реду, дабоме, тичу установа наслеђивања и не могу овде сви да буду поновљени. Али ево неких примера како народ правно резонује: Ако је од два сина један остао у кући, а други отишао да се школује, иметак оца би требало да следи син који је остао (83 ff.); у неким случајевима, који у Студији нису разјашњени, и син који је отишао да се школује имао би право да наследи оца, али би му се од наследног дела тада одбили трошкови школовања, а и то само када би остали наследници тако захтевали (84f.); ако пак ниједан син није остао у домаћинству „права појединца на породичну имовину одређују се према другим правилима, а између осталог има утицаја и допринос појединца очувању и стицању породичне имовине“ (85); сматрало би се да су се појединци који су остварили право на дечији додатак тиме одрекли свог наследног дела (92 ff.); ако би двоје или више браће живели сеоски, сваки за себе, кућу и имање око куће ваљало би да наследи син који је остао у кући са родитељима (100); млађа и старија браћа наслеђују једнако (100); од осамдесетих година наслеђивање породичне куће се „углавном везује за старање о родитељима, а не за *стицање у заједници* – као што је то био случај у периоду када се патрилокално настањење брачног пара такорећи подразумевало“ (102 ff.); ванбрачна деца по правилу не би наследила оца ако им родитељи нису живели у заједници (186 ff.); „наследноправни положај брачног партнера чија су деца пунолетна зависи од више фактора, а у првом реду зависи од тога да ли појединци поступају у складу са законским или обичајноправним прописима. Уколико се руководе обичајним правом, наследни положај брачног партнера увелико зависи од полне припадности деце, али и од сродничког састава домаћинства у коме живе он и деца“ (206); на одлуку деце да мајци односно удовици оставиоца препусте заоставштину утиче и вредност заоставштине, али тај моменат по свој прилици „нема примат приликом доношења одлуке о уступању мајци“ (208). Сазнаје се доста и о режиму наслеђивања мајчине заоставштине (125), о положају домазета (125 ff.), о етаблираности мираза и његовом значају (135 ff., 159 ff.), о расподели покретне имовине и значају родне припадност наследника у тој расподели (156 ff.).

---

² Јадранка Ђорђевић-Црнобрња, *Наслеђивање између обичаја и закона*, Етнографски институт САНУ, Посебна издања, књ. 75, Београд, 2011, од сада па надаље просто: Студија.

Необично је, међутим, што се у Студији ништа не сазнаје о томе како се у правном животу гледа на дугове оставиоца – које наследници такође наслеђују; како презадуженост оставиоца утиче на прихватање односно одрицање од наслеђа, како на избор наследника итд. Такође, у Студији нема говора о разлозима због којих се неком лицу ускраћује наследство, односно оним ситуацијама које законодавац препознаје као недостојност или искључење. Ту би се сигурно показало да пракса познаје разлоге које право не признаје (рецимо наследник се прикључио секти, или је умно заостао), или би се баш лепо показало каквих све случајева правно признате недостојности и искључења у Врању и околини има. Студија не садржи ни посебно излагање о легатима, односно оним случајевима у којима оставилац неком лицу оставља тачно одређену ствар: које ли су честе побуде, шта се дешава са том ствари када је легатар не прихвати – да ли припадне његовој породици или остане код универзалних наследника итд.; како ли се зове, да није аманет?; коју форму мора да испуни и како се поштује.

Међу подацима које Студија садржи, има и доста значајног материјала за познавање живота осталих грана права. Тако Студија садржи велики број занимљивих података о усвојењу (167 ff.), као и вредне податке о статусу тзв. „дивљег брака“ (220 ff.) Посебно су драгоцене излагања о својинским односима, где је потврђено да се у правном животу често не поклапа лице које је формални власник неке ствари са лицем које за себе држи да је власник, односно да је ствар његова. Тако у случају деобе породичне имовине у Врању, власник ствари по правилу остаје отац, али лица која су у деоби ствар „стекла“, држе да је ствар њихова (251, 57, 61). У домену јавног права, интересантан је податак да су власници земљишта уступали односно поклањали идеални део земљишта синовима, како би избегли експропријацију. Држало се наине да је сувласништво препрека за експропријацију као урбанистичку меру (273). Такође је драгоцен податак да се у одсуству других критеријума имовина по потреби делила жребом (239 ff.), а „у једном случају [жреба] се чак наводи дете као треће лице: браћа су сматрала, како наводи један од учесника да дете, самим тим што не зна шта је у питању, не може бити пристрасно“ (248).

Значај свих тих података о правном животу који су у Студији изнети је, будући да је наша социологија права у превеликом заостатку, сигурно огroman. Проблематично је међутим што је анализа тих података у Студији извршена у *неадекватном* појмовном оквиру. Реч је између осталог о проблему који је још Богишић настојао да разјасни:

„...обичајем се крсти и то што обичај није. Врло се често чита о суђењу где нема писаног закона да суђење бива по обичају. Ко је својим очима видио то суђење знаде да у томе изразу *sunt vera mixta falsis*, те да по томе не може бити тачно. Разуме се да се у таким

судовима обрћу врло често к правилима обичаја, особито што се тиче института којих се суђење тиче. Али, слиједи ли из тога да правила која у тим судовима господују нијесу друго до правила обичаја? Правило обичаја у правој смислу правило је које тако тврдо и непомично у правној животи опстоји у тој стојности. Правило је обичаја врло налично правилу постављеног писмена закона. [...] Истина да неvezана, слободна, политична, релативно лако примјењива природа обичаја чини могућом ту гибкост и еластичност, али обичај сам као обичај није извор тога својства, а извор му је посве други, а наине чувство *правде* [...].

По томе, дакле, није тек [само] обичај који влада у судовима гдје писаних закона нема, него уз обичај влада главни извор сваког права из којег црпи своја правила и писани закон и обичај и теорија, а и интерпретација. То је онај извор који, према стању појединих школа и доба, зове се *aequitas*, *jus naturale*, *Natur der Sache*, убојење народа итд.“ (Богишић, 1967: 141–142).

Овако како ствари стоје код Богишића, тако стоје и у Врању. Ако се пође од смрти сасвим конкретног оставиоца, онда се лепо из података у Студији види да се његова заоставштина не расподељује ни према каквим правилима, већ према суду о наследном праву заинтересованих појединаца који народ доноси на основу више или мање устаљених *тџојоса* његовог правног резонавања, а то значи његовог суда о умесно-правом. Ту заиста долазе до изражаја и чести, такорећи уобичајени топоси, као што је онај да је наследник напустио кућу ради школовања, да је чувао и пазио остареле родитеље и сл. Али се више топоса од случаја до случаја рангира према осећају умесности, а и њих све лако може да претекне неки акутни резон, као важан догађај из прошлости, величина заоставштине, потребе наследника, осећај неке обавезе или лични однос између оставиоца и наследника.

Главни метод у Студији своди се на контрастирање обичајног и државног права, што је у Студији изједначено са обичајноправним правилима и законским правилима (Студија, уп. 7, 14, 25, 31 ff. и кроз целу књигу). На више места у Студији се срећу конструкције које претпостављају представу о два одвојена правна система као система правила, па тако стоји да се може десити „да се, рецимо, наследство распоређује у складу са тим [обичајноправним] правилима, а не у складу са законским прописима који важе код законског наслеђивања“ (35). Понегде се и отворено говори о два правна система и њиховим правилима (295–296). Симптоматично је за то схватање и када у Студији стоји да „законска нормативистика не може сама по себи да потисне употребу обичајног права из праксе“ (38), јер та „употреба“ опет имплицира да постоји некакав независан и компактан систем обичајног права који се затим примењује. На другом

месту заиста је и реч о дуализму између „обичајноправне и законодавне нормативистике“ (32), о томе да долази до „паралелне примене законских прописа и обичајноправних правила“ (31).

У Студији је углавном код апстрактних излагања, која претходе или се надовезују на примере доследно реч о обичајноправним правилима (в. нпр. у Студији, 75, 76, 80, 97–98, 100, 101, 103). Тако рецимо на 75. страни стоји: „у наставку указујем на основна правила наслеђивања по обичајном праву, која сам евидентирала на терену“. Али чим се дође до примера, тај појмовни оквир, будући сасвим неодржив, почиње да ветри и делом је замењен са речима и изразима које имају слабију нормативно-императивну конотацију него правила: обичајноправни принцип (69, 73) или начело (83, 107, 217); модели према којима би требало да се обавља наслеђивање (79); обичајноправна схватања (86, 117, 157); параметри у оквиру обичајног права, према којима се врши избор наследника (98); обичајноправна пракса (140). Дешава се и да су у Студији нарочити правни резони просто сведени на ниво чинилаца или фактора (91, 127, 206). Разлог за ову необичну појаву у дискурсу је јасан: тамо где постоји додир са правним животом, са конкретном грађом, полазишни односно главни дискурс обичајноправних правила је потиснут, јер обичајноправних правила – нема. Или нешто прецизније: у правном животу постоје правила, у смислу да се за већ разрешене случајеве наслеђивања може рећи да је статистички *ї*правило било да кћерке нису наследиле имовину, или да је имовину наследио син који се бринуо о родитељима; али нема правила у правном, нормативно-императивном смислу према којима би се имао просудити сваки следећи случај. Један изузетан догађај као што је чињеница да је један син спасио оцу живот, а да га је други оставио на цедилу, или да је, узмимо, син који је требало да наследи оца одједном стекао прекомерно богатство због кога би много умесније било да други син добије очеву заоставштину, може сва у Студији побројана „обичајноправна правила“ у секунди да изврне и пошаље у бестраг.

Чињеница да у правном животу не постоје правила, већ топоси правног просуђивања, каналисана је у Студији рецимо и тако што се говори о „доследности примене правила“, па се каже да „доследност примене правила зависи управо од одређених околности“ (85), а то је ништа друго до сведочанство о топичком карактеру народног правног резонавања. Исто важи и када у Студији стоји: „у ситуацијама када примена одређеног обичајноправног начела није могућа, јер није у складу са постојећим животним околностима и социјалним окружењем, оно се замењује другим, тј. *дојунским* правилима“ (90); или када стоји: „Свака појединачна ситуација резултира одређеном комбинацијом обичајноправних начела, а од ње

зависи како ће појединци поступити при наслеђивању очеве или мајчине заоставштине“ (92); или: „пракса показује да ниједно од обичајноправних правила евидентираних на терену није у потпуности независно од осталих. А као што ћемо видети, од ситуације зависи које ће правило преузети примат код наслеђивања и регулисања наследних односа“ (97–98); или: „Ситуација коју сам затекла на терену показује да се наследни односи најчешће регулишу у складу са комбинацијом или паралелном применом обичајноправних правила о старању и животу у заједници са родитељима“ (101). У нормативно-императивни дискурс никако се не уклапа ни ставка да се једно тј. „ово обичајноправно правило, као и остала, временом мењало“ (85). Правило може бити замењено другим правилом, ако је правило, али појмовно је немогуће узети да се *правило временом мења*, јер је сваки његов део његова битна одлика, па изменом једног састојка нестаје и само правило.

Топички је и када у Студији стоји да „чини се да сва правила и одступања од њих не постоје ни због чега другог до да се обезбеди наследник породичне имовине“ (103), јер је ту дакле и „правило“ и евентуално одступање управо каналисано према неком трећем резону, а то је биће онај осећај умесно-правног који води топичко правно резонување у целини. Тако је и када се на другим местима говори о „одступањима од правила“ (106). А исто важи и када се говори о „примени обичајноправних схватања, али у једном *блажем* облику“ (209). Тако је у Студији оцењен случај када деца мајци „дозволе“ да наследи један мањи део заоставштине иако јој по „обичајноправним схватањима“ ништа не следи (208–209).

Други недостатак појмовног оквира у Студији је тај, што ни на који начин нису реципирана гледишта и појмови социологије права, а то је управо научна дисциплина која се традиционално бави проблемима који су у Студији обрађени.

Говорећи о дуализму обичајног и државног права, ауторка каже: „Стога не чуди да се правни дуализам о коме је овде реч испољава у највећој мери код регулисања брака, породице, својине и наслеђивања, односно – у домену грађанског права, а да је незнатан у оквиру административног и институционалног права“ (34). Овај закључак је био могућ тек захваљујући употреби појмова као што је *обичајно правило* или *обичајно право* у значењу скупа обичајноправних правила. У стварности су појаве која је ауторка уочила код наследноправних односа карактеристичне за све гране права, укључујући и оне које спадају у јавно („административно и институционално“) право. Ако погледамо правила које је законодавац поставио (државне норме), онда ћемо лако видети да су многа правила у правном животу системски скрајнута, изврнута или чак замењена нарочи-

тим правилима правног живота. Правни живот се у свакој земљи и готово свакој области *дебело разликује* од нормативног програма законодавца. То не важи само за грађанско право, већ у пуној мери и за јавно право.

Када, узмимо, законодавац у изборном праву, као делу јавног права, прописује да се гласање у случају неправилности има обавезно поновити (рецимо једно лице је два пута гласало), онда учесници у правном животу, чланови бирачког одбора, гледају како да избегну изрицање те санкције, када је она према приликама случаја очито неумесна. Ту се у правном животу као посебан правни резон или топос јавља одмеравање битности неке неправилности, па ако је небитна средиће се све тако да се гласање не понови (Бренеселовић, 2012). У области универзитетског напредовања и научног бодовања постоје врло детаљна правила, па се у правном животу она само прилагођавају одлукама које су унапред припремљене на основу тривијалних критеријума (топоса). А када је код нас недавно донета одлука да се стари, југословенски пасоши замене са новим црвеним путним исправама, у полицијским станицама настали су превелики редови, па се полицијска управа досетила и почела да заказује термине за пријем захтева са периодом чекања од неколико недеља. Такво решење било је потпуно противно одредбама Закона о општем управном поступку, који предвиђа да се захтев странке без одлагања мора примити (Бренеселовић, 2010), али је уједно било и оправдано нарочитим резonom правног живота (топосом), да ће у супротном настати потпуна блокада рада Управе.

Ствар је видљива и када се упореде прописи о здравственој заштити са поступањем лекара или службе хитне помоћи. Начелно се може рећи да пракса престанку или сагласности пацијента не придаје у процесу лечења никакав суштински значај, већ да се сагласност прибавља као пука формалност, често накнадно. У материји еколошког права правни живот војним објектима културе даје имунитет који нема упориште у закону. Учестала су одступања правног живота од правила процедуре. Тако је и поред адверзаторне концепције Закона о парничном поступку из 2004. године, дуго био чест случај, а можда је и даље, да се поступак води инквизиторно, према основној концепцији старог закона. Одредбе Закона о општем управном поступку о подучавању странке и допунском року за поправљање поднеска (чл. 58) имају императиван карактер, а чест је случај да их управа не признаје, односно држи да нарочитом назнаком овај члан ради комотног и брзог вођења поступка може да стави ван снаге.

Ова шарена судбина законских прописа у правном животу, а која зависи, како смо видели, *од њравних резона и интереса учесника њравног живота* је, дакле, свеопшта појава која није ограничена на грађанско право. Међу те појаве долазе и редом све појаве које су у Студији, у проучавању

наследноправних односа у Врању, изучене. До значајних разлика између нормативног програма законодавца и правног живота не долази у свим тим случајевима из обести, корупције или сличних потпуно неприхватљивих разлога, већ због тога што правни живот прати другачију правну логику, него законодавац. Та нарочита правна логика, *живо љраво*, класичан је предмет интересовања социологије права. Коришћењем фолклористички конотираних појмова као што је *обичајно љраво*, или *обичајнољравно љравило*, генус у Студији изучених феномена је замагљен, и створен је утисак да је код наследних односа по среди нека шашава појава на раскршћу српског традицијског друштва и лоше државне законодавне активности.

Укратко речено: ако је реч о скупу народних правила које је требало испитати, онда се не види где су та правила; а ако је пак реч о једном отвореном скупу правних резона (топоса) становништва, који од случаја до случаја могу један другог да претекну и другачији суд о нечијем наследном праву да издејствују, онда није јасно које погодности пружа етнологија због којих би феномен наследних односа у Врању требало етнолошки да буде истражен; и зашто је изостао било који помен, па макар и узгредан, социологије права која се овим феноменом већ деценијама бави. Додуше, не може се порицати да Студија садржи одређене окоснице које би се у датом облику тешко среле у социологији права, као што је значај патријархалног система вредности за ставове учесника у правном животу (292 и другде) или нарочито излагања о положају жена (144 ff.). Али та сазнања нису у средишту Студије; она је осмишљена као критика државноправног контекста наследноправних односа (7, 25, 34, 37, 38), а за такву намену постоје врло разрађени топоси и истраживања из области социологије права; у Студији су они, међутим, без изузетка заобиђени.

Значајни недостатак Студије је што ни у битним сегментима ни у целини не испољава прави садржај и смисао правног резонавања, нормативности, као ни појединих правних установа које су у њој обрађене.

До *делације* односно следа/отварања заоставштине у нашем савременом праву долази у тренутку смрти (Антић, 2004: по. 96). Отуда је лоше када у Студији стоји да се у случају када се наследници упућују на парницу „делација обуставља“ (Студија, 50) или када се говори о наследницима који, у страху да ће формално остати без наследства, нису подносили „захтев за делацију“ (96); или када стоји да потомци могу ставити одређен захтев „приликом делације“ (98); или да се жене раније „нису одазивале на позив суда да присуствују делацији“ (147); или да појединци непосредно након Другог светског рата нису били „довољно информиса-

ни о поступку делације“ (148); или да „суд ванбрачно дете и не позива на делацију“ (186).

Лоше је и када стоји да „прелазак имовине, као и одређених права и обавеза декујуса, одвија се у оквиру оставинског поступка“ (48). Овај исказ је непрецизан, зато што имовина у правном смислу и у смислу наследног права управо *јесће* скуп права и обавеза, и не постоји никаква засебна имовина уз права и обавезе. Но овај исказ је и нетачан, јер преноса имовине на наследнике долази силом закона у тренутку смрти оставиоца, а не тек у оставинском поступку (Антић, 2004: по. 49); ако је умрли оставио само покретну имовину, поступак се по правилу обуставља без расправљања заоставштине (чл. 113. II ЗВП).

У Студији се на једном месту говори о предлогу да се „колизија између обичајног права и законодавне нормативистике превазиђе путем санкционисање обичајноправних правила, односно – њиховим укључивањем у постојећи правни систем“ (40); а уз то стоји као додаток: „правном терминологијом речено, то би значило да обичајноправна правила пређу из категорије *contra legem*... у категорију *praeter legem*“ (40). Али ови правни изрази се не користе у том значењу: први значи да је некаква одлука или елемент дотвареног права у директној *садржајној* супротности са постојећим законским правилом: рецимо суд обрачуна дуг према реалним уместо номиналним критеријумима; а други израз значи да одређено правило није прописано законом, али да му и не противуречи. Када би обичајноправна правила била „укључена у постојећи правни систем“ и опремљена државном санкцијом, онда та правила не би била ни *contra* („против“), ни *praeter* („поред“) закона, већ би и сама била исто што и државни закони.

Када у Студији стоји: „До наслеђивања долази само у случају смрти или проглашења лица умрлим“, и да је то „важно истаћи зато што легислатура у Србији не признаје друге видове наслеђивања попут уговора о наслеђивању“ (Студија, 47), онда је и уз све непрецизности свака тврдња одвојено тачна, али те две ствари нису ни у каквој вези, јер и у случају уговора о наслеђивању до наслеђивања долази тек после смрти оставиоца. Прави разлог због кога је битно истаћи да до наслеђивања по нашем праву долази само у случају смрти лежи у томе што су постојали правни пореци у којима је до наслеђивања долазило и за живота неког лица ако је лишено грађанских права или се замонашило (Антић, 2004: по. 144)

У вези са једним случајем из праксе, у Студији стоји: „Супруга наслеђује само део имовине који је био у сувласништву њеног мужа. Од тог момента надаље она постаје сувласник на поменутој имовини. Следствено томе она има законско право да користи ту имовину, премда се она не налази у њеној својини“ (66). Но управо није тако: ствар је за њеног

сувласника у његовој (су)својини. Сувласништво, односно сусвојина су облици власништва односно својине. Поменута супруга управо има право да користи ту и ту ствар, зато што је њен власник, док извесна ограничења проистичу из тога што није једини власник те ствари. До исте забуне дошло је и на другом месту у Студији, где стоји да заоставштина „није била у власништву оставиоца, већ је он имао само право својине на једном делу. То значи да и наследник стиче само право својине на наслеђеној имовини, али све док се не изврши физичка деоба не може да постане њен власник“ (207).

Наследници према Студији када држе да су ускраћени за нужни део подносе „жалбу са образложењем да им је окрњен нужни део“ (Студија, стр. 91, фн. 213), али у стварности реч је о тужби, која се подиже у парничном поступку (*actio suplaetoria*). Слично је и када у Студији на једном другом месту, на коме се представља уговор о расподели имовине за живота, стоји да „поводом распореда имовине која је наведена у уговору, односно извршена по том основу – не може [се] поднети жалба“ (230).

Када у Студији стоји: „Познато нам је да крвно и грађанско сродство представљају основу за интестатско наслеђивање, код којег сви потомци припадају првом, односно истом наследном реду, па самим тим имају право на подједнак део наследства“ (Студија, 125), онда то за наш правни поредак, ако се тако каже, не важи. Потомци оставиоца, који заиста сви припадају првом наследном реду, имају право на једнак део наследства, када су у првом степену сродства са оставиоцем, односно када је реч о деци оставиоца. Већ унучићи у нашем праву међу собом деле део који би припао њиховим родитељима (чл. 9 I, 10 ЗОН). То је битна разлика у односу на оне правне поретке у којима сви припадници исте генерације, дакле у нашем примеру сви унучићи, добијају исти део (Антић, 2004: по. 163).

Познато је да су нашим законима дуго времена постојале одређене контрадикторности у вези са наследноправним положајем непотпуног усвојеника (Антић, 2004: по. 265). Ауторка студије је то сумирала овако: „Правници и судије... додају да се поједине нормативне одредбе могу тумачити на различите начине, а како показује њихово професионално искуство, то води ка неправилностима у вођењу судског поступка.“ (Студија, 174). Међутим, најосновнија је ствар да се разликују повреде материјалног права од повреда поступка. У наведеном случају може бити речи да се материјално право погрешно примењује, али то никако није „неправилност у вођењу судског поступка“.

Када је у Студији реч о пракси усвајања у врањском крају, онда читамо да су забележени бројни примери у којима је породица узела и одгајила („усвојила“) дете неког рођака (са истим презименом), без да је икад нова

породица дете формално усвојила. Уз то стоји примедба: „промене које су наступале услед усвојења нису захтевале законско регулисање тог чина, али се управо због тога дешавало касније, приликом регулисања наследних односа, [да] искрсну проблеми“ (177). У стварности је ово међутим један од најбољих уопште замисливих примера *где је од самог почетка неопходно законско регулисање*, јер је држава дужна да заштити најбољи интерес сваког детета, без обзира на вољу његових биолошких родитеља и лица која желе да га усвоје. Таква размена деце је тешко кривично дело, и дабоме да све време у нашој земљи постоје врло детаљне одредбе које регулишу начин и могућности усвајања. Само што те одредбе нису у Закону о наслеђивању који је за потребе Студије детаљно проучен, већ у Породичном закону.

Када ауторка категорички каже да „наше брачно и породично имовинско право познаје један „за сваки брак обавезни брачни имовински режим, а то је заједничка имовина брачних другова“ (Студија, стр. 197, фн. 439), онда је то тачно као податак у Гамсовој књизи из 1966. године, на коју се ауторка позива, али не важи за наше савремено право, јер Породични закон из 2005. године допушта и да супружници у уговору другачије уреде своје имовинске односе (чл. 171).

У Студији се опширно излаже да „код већине испитаника постоји уврежено схватање да појединац који је желео да стекне право на дечији додаток није смео да поседује непокретност. Уједно (испитаници) додају да су се појединци који су подносили захтев за ту врсту социјалне помоћи одрицали свог наследног дела“ (92 ff.). Овакво схватање везује се за „површно схватање законске регулативе“ и чињеницу да се она „тумачила помоћу обичајноправних схватања“ (95, 97). Законски режим је, према Студији, био потпуно другачији:

„Уколико размотримо законску регулативу, видећемо да се она не подудара са перцепцијом дечијег додатка од стране испитаника. Наиме закони о наслеђивању који су били у примени у Србији од 1955. године надаље нису примање ове врсте социјалне помоћи сматрали препреком за стицање права на наследство. Слично је и са законским прописима који се тичу права појединца на стицање дечјег додатка. У Секретаријату за управу у Врању – Одсек друштвена бригаа о деци – сазнајем да све до 2002. године поседовање непокретности није представљало законску препреку или отежавајућу околност за стицање права на дечији додаток“ (92).

Међутим ово није тачно. У чл. 35. Закона о непосредној дечијој заштити и додатку на децу Републике Србије из 1968. године стајало је: „При утврђивању укупних прихода домаћинства узима се у обзир и део прихода од пољопривредне делатности од сувласничког дела пољопри-

вредног имања, односно сунаследничког дела нерасправљене оставине, који по наследном праву припада том лицу, *без обзира на то да ли корисник или чланови његове уже породице живе на том имању и без обзира на то да ли користи сувластнички односно сунаследнички део имовине и прихода.*“ Слично је стајало већ у чл. 38. савезне Уредбе о додатку на децу из 1955. године.

Када у Студији стоји да је положај удовице без потомства нарочито тежак ако је са супругом живела код његових родитеља који су га надживели, и да „ниједан од та два правна система [„обичајна пракса“; „закон“] не узима као релевантну чињеницу то што је жена током свог боравка у тој заједници доприносила очувању и стицању заједничке имовине“ (219), онда то дабоме није тачно. Ако је оставилац имао неку имовину, онда његова удовица наслеђује њега са његовим родитељима у другом наследном реду, где ужива у случају беде посебне могућности да увећа свој наследни део или чак наследи читаву заоставштину (чл. 25. ЗОН). У сваком случају, када је удовица „доприносила очувању и стицању заједничке имовине“, онда она у режиму Породичног закона није остављена на цедилу, зато што он предвиђа да је имовина која је стечена у току трајања живота у породичној заједници заједничким радом *заједничка имовина*, и да према томе припада и удовици као члану те заједнице (чл. 195. ПЗ). Штавише, удовица би у случају деобе имала право не само на део према свом доприносу, већ би она као мужевљев наследник могла да захтева и издвајање дела барем према половини доприноса свог преминулог мужа (док би се друга половина доприноса мужа према законском реду наслеђивања урачунала оставиоцевим родитељима).

Када у Студији стоји: „Навела сам да завештање представља једностранни правни акт, због чега се може посматрати као врста поклона – наводе запослени у суду. Наиме сачињава га једно лице, тј. појединац који тим актом располаже својом имовином“ (Студија 277), онда је то нетачно, јер је поклон у том смислу као уговор управо двострани правни акт у чијој перфекцији учествују најмање два лица.

У чл. 113. ЗОН законодавац је одредио која лица код тзв. алографског тестаментa, а то је тестамент који се саставља уз учешће других лица као сведока, не могу да буду завештајни сведоци: „Не могу бити завештајни сведоци... потомци завештаоцеви, његови усвојеници и њихови потомци, његови преци и усвојиоци, његови сродници у побочној линији до четвртог степена сродства закључно, брачни другови свих тих лица и брачни друг завештаоцев“. Из тога је у Студији изведен закључак да „то значи да код сачињавања завештања не смеју да буду присутни најближи крвни сродници и грађански сродници, а ни брачни партнери тих сродника“ и да тестамент има као „карактер тајног документа“ (279). Затим је у Студији

тај правни став контрастиран са правним животом, да би се закључило да су сродници у пракси углавном упознати са садржином тестамента иако је то тобоже противзаконито (279 f.). Међутим у стварности тестамент није никакав тајни документ; тестатору је дозвољено да га састави усред породичне славе ако му се тако хоће; битно је само да међу лицима која се као завештајни сведоци потписују на тестамент (чл. 85. ЗОН) није ниједно од горенаведених.

У Студији је значајни део посвећен контрастирању законског и стварног породичноправног и наследноправног положаја ванбрачних партнера. Притом је подвучено да су „наследна права и обавезе партнера у невенчаној заједници изједначена са наследним правима оних који су у брачној заједници“ (220 f.), а то је дабоме нетачно. Ауторка се позвала на чл. 16. Закона о браку и породичним односима из 1980. године, и уопште није јасно зашто је изабрала да наведе тај пропис који је одавно стављен ван снаге. У том члану је стајало: „Заједница живота мушкарца и жене која није заснована по одредбама овог закона (ванбрачна заједница) изједначена је са брачном заједницом у погледу права на међусобно издржавање и других имовинско-правних односа, под условима и на начин прописан овим законом“. Тај садржај изражен је нешто краће у данас актуелном чл. 4. ст. 2. Породичног закона: „Ванбрачни партнери имају права и дужности супружника под условима одређеним овим законом.“ У оба случаја ванбрачни партнери су изједначени са супружницима, како се види, само под условима које одређује Породични закон, односно Закон о браку и породичним односима. У наследноправном режиму Закона о наслеђивању *нису* изједначени. Ванбрачни партнер не долази ни у један наследни ред.

Без правног смисла је следеће излагање у Студији: „У досадашњем излагању сам у неколико наврата указала на везу између наслеђивања и уговора о доживотном издржавању, о уступању и расподели имовине за живота и о поклону. Сви поменути уговори представљају својеврстан основ стицања наследства. Другим речима, нормативистика уговорно наслеђивање 'не признаје као пуноважан основ позивања на наслеђе'. Самим тим, претходно поменути уговори – правно гледано – не могу да представљају основ позивања на наслеђе. То конкретно значи да се наследници увек позивају на наслеђе по основу норматива који се примењују код законског и тестаменталног наслеђивања, а да наследство стичу уз примену прописа о стицању заоставштине и одрицању од наслеђа. Према томе, појединци могу да стекну наследство само на основу уговора. У вези са овим скрећем пажњу на то да појединац може да сачини више различитих уговора, али оставина се увек расправља на основу само једног од њих“ (287 f.).

У Студији се у вези са уговором о поклону истиче као његова погодност чињеница да „имовина прелази у својину поклонопримаоца одмах по закључењу уговора“ (269). То дабоме није тачно, зато што према општим одредбама нашег права до преноса права својине на непокретности долази тек уписом у земљишне књиге; а код покретних ствари неопходно је да ствар буде предата стицаоцу.

Грађански законик из 1844. није у Србији био на снази све до 1955. године како стоји у Студији (276), већ је 1946/1947. године стављен ван снаге одредбом чл. 2. Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. и за време непријатељске окупације. После тог закона, одредбе Грађанског законика могле су под извесним условима да се примењују, али су у целини стављене ван снаге.

Доста непрецизности у Студији има у обимним излагањима о деоби заједничке имовине; како је познато, наслеђена имовина је одмах по делацији, па све до деобе, заједничка имовина свих наследника. Међутим у Студији је погрешно схваћен значај института физичке деобе. Ако се говори о деоби заједничке имовине или пак имовине која је у усвојини, та се имовина може поделити на различите начине. Према схватању које је присутно у нашој литератури, и које није исправно, али од кога полази и судска пракса, наследничка заједница се утврђењем наследних делова претвара у сувласнички однос, према коме сваком наследнику припада сувласнички део сваке ствари према његовом наследном делу. У Студији је дигнута тензија око физичке деобе, јер је очигледно ауторка пошла од претпоставке да је физичка деоба једини начин да се сувласнички однос развргне. Али у стварности, сваки сувласник има право да захтева деобу (чл. 16. I ЗОС); у одсуству договора међу сувласницима деобу ће извршити суд и то или физичком деобом ствари или продајом ствари и намирњем сувласника из наплаћене цене (чл. 16. IV, B ЗОС). У Студији, рецимо, стоји „да до конкретизације имовинских права долази тек након обављања физичке деобе, а њу је немогуће спровести уколико наследници не могу да пронађу заједничко решење о физичкој деоби неслеђене имовине – напомињу судије које раде на оставинама“ (65–66). Међутим, управо ће суд одлучити да се изврши физичка деоба, када је могућа и када се деобом не смањује знатно вредност ствари (чл. 16. V ЗОС), док је у Студији заузет став да у недостатку договора о физичкој деоби долази до некакве блокаде, која може у недоглед да траје (50, 66 f.). С тим у вези стоји и истицање да „не постоји одређени законски рок у којем би физичка деоба требало да се изврши“ (67), као и дискурс „одлагања“ (68) и „одуговлачења“ физичке деобе (69, 116), по коме је могућност одлагања „рупа у закону“ (62). Деоба није никакав идеал, постоје бројни примери у којима лица, сродни-

ци или незнанци, имају снажан интерес да буду сувласници једне или друге ствари и да та ствар остане у сувласништву све док тај интерес траје. Непрецизно је, дакле, када у случају да су три брата власници једне њиве „ако један жели да прода њиву, морају се сагласити и остала двојица, иначе се не може извршити продаја“ (242). Сваки од браће власник је идеалне трећине њиве, са којом може да располаже. За ту продају важе услови који уређује Закон о промету непокретности, а по којима је сувласник који продаје свој део дужан да га прво понуди осталим сувласницима (чл. 5), а затим и власнику суседног пољопривредног земљишта (чл. 6). Ако они део не прихвате, сувласник може слободно да га прода.

У закључцима Студије констатује се да „евидентно је да се наследни односи регулишу у складу са обичајноправним правилима, која се у пракси често користе као да су – правно гледано равноправна – са законом, а неретко се дешава да имају улогу *трипаритија*, што је у супротности са правном теоријом и легислатуром, која обичајном праву одређује субсидијарни карактер“ (289 ф., 36). Али наша савремена правна теорија обичају и обичајном праву не признаје никакав супсидијарни карактер. Законодавац је раније, у Српском грађанском законнику, обичај признао као супсидијаран извор права, али само алтернативно и само када погодује разумном и савесном решењу случаја (§ 10). Али Српски грађански законик не важи већ више од 60 година, а данас постоје само тачно одређени случајеви у којима се обичај примењује. Нема, међутим, никаквог општег правила које би дозволило да се закључи да је обичај супсидијаран или какав други извор права.

Снажно правно колебање налазимо у још једној закључној констатацији у Студији: „Наведено значи, између осталог, да се судији као крајњој инстанци у законодавном поступку омогући да буде креатор, а не само тумач законских прописа, и да на тај начин настоји спречити оне појаве у оквиру институције наслеђивања, али и друштва у целини, а које су у супротности са општим грађанским начелима.“ (291, 36). Овде је очигледно реч о енглеским крилатицама као што је *lawmaking process* („законодавни поступак“), *lawmaker* („креатор законских прописа“). Али у тим енглеским речима *law* не значи закон, него право: судија је у таквој концепцији (што није потпуно страно ни нашем правном поретку) позван да поред што примењује правила (законе) гледа и да дoстваривањем права, рецимо аналогijом, употпуни правни феномен у судници. Како је међутим *law* погрешно преведено са нашим *закон*, правна држава је у Студији дигнута у ваздух јер је захтев да судија буде „крајња инстанца у законодавном поступку“ и да буде „креатор законских прописа“ најгрубље замисливо кршење правила о подели власти. У Студији на више оваквих места не-

достаје шире сагледавање правних феномена, па је такав случај и када се помиње трансферни карактер грађанског права (33) или начело родне равноправности (38, 44, 292) као уставне категорије.

Студија садржи и друге правне непрецизности, тако да се говори да наследници тек поделом имовине треба да *фактички* постану власници (57); формалноправни власник, означен је на једном месту у Студији као *законски власник* (60); говори се о *законској верификацији* субјективних права (77); о недостатку основа да се усмени договор *правно верификује* (104); о примени *законских мера* када се мисли на примену прописа о законском наслеђивању (107); да се *врши* оставинска расправа (204); о наслеђивању на основу уговора о доживотном издржавању (219, фн. 475); о томе да „легијатура и обичајно право подударају се по овом питању, јер закон стаје у одбрану (!) наследника који је доказао да је поднео трошкове сахране“ (109). У оставинском поступку странка *стиваља* или *истииче* захтев, не *подноси* га (209). Изрази као што су *поклонопримацац* и *поклонодавалац* користе се уместо прихваћених израза поклонопримац и поклонодавац (267), истицање права на нужни наследни део које је повређено завештањем квалификује се као *обарање* тестаментa (282). Рђаво је и када уместо *правни поредак* стоји *законодавни систем*: „наш законодавни систем не познаје уговор о наслеђивању“ (270).

*
* * *

Концепцију и тон Студије у значајној је мери одредило погрешно схватање наследног права. Тачно је да се у излагањима правника нарочит значај поклања разумевању законског наслеђивања, а то је оно наслеђивање код кога је законодавац одредио коме ће и колики ће део заоставштине припасти. Међутим, наследно право је део грађанског права у коме је основни принцип аутономија воље (приватна аутономија): структурално, дакле не по броју или месту одредби и количини излагања, већ по смислу регулације наследноправних односа, у наследном праву које почива на цивилистичко-пандектистичкој обради римског права, а ту долази и наше цело грађанско право, основни модус наслеђивања је онај тестаментарни, док се законски примењује тек када нема тестаментa, па се следствено законско наслеђивање традиционално и назива *интестинајско* – оно које није на основу тестаментa. У Старом Риму као клетва се говорило *да боџ да умро без шестамента*, што је значило колико и *да боџ да умро врло млад*, јер се подразумевало да ће свако зрелије лице саставити тестамент.

Помињање тестаментарног и интестатског наслеђивања у контексту аутономије воље важно је због следећег: у главном делу Студије контрастиран је законски (интестатски) режим наслеђивања са различитим врло разрађеним топосима („обичајноправним правилима“) које законски режим наслеђивања, будући паушалан, уједначен и изразито груб, никако не уважава. Ту је створена као нека тензија између једноставног и равночасног законског система и многобројних топоса које правни живот настоји да уважи. Законодавац тобоже као једини критеријум признаје крвно сродство и редове наслеђивања, а правни живот гледа ко живи са оставиоцем; ко од наследника где ради – да ли на селу или у граду, да ли у месту где је оставилац или у далеком иностранству; гледа ко ће колику корист од неке ствари имати; гледа ко је примао дечији додаток; прави разлику између непокретних и покретних ствари итд. Међутим, разлог за то није што су сви ти топоси које смо видели и који су у Студији опширније изнети, законодавцу небитни или што их не признаје! Напротив, законодавац и тек како мисли да није ред да дете које се одметне у други град или државу наследи исто као и дете које је остало на имању; законодавац и те како разуме да старање о оставиоцу представља правно сензитивни моменат при расподели заоставштине! – само што је он за све те топосе врата широм отворио у *тестаменту*, док је режим интестатског наслеђивања управо паушалан са разлога што је оставилац пропустио да своју сукцесију уреди у тестаментарној форми.

Однос између тестаментарног и интестатског наслеђивања је неуралгична тачка наследноправних односа који су у Студији испитани. Јер је ствар таква да се законском формом која дозвољава уважавање појединости (тестаментом) људи не служе. То је тако не због наследноправних погледа, већ због нарочитих својинских односа: тестамент је строго лични/индивидуални чин, а имовина која би се њему имала расподелити је у очима тестватора и његових рођака „породична“ или на неки други начин заједничка (уп. у Студији, 55 ff.), па не пристаје да једно лице које је само њен формални титулар по критеријумима државног права, самостално и ауторитарно (али увек у границама добрих обичаја!) у тестаменту њоме располаже. Отуда у таквом систему становништво велику улогу придаје усменим договорима између будућег оставиоца и његових потенцијалних наследника, који ступају на место тестаментa (102 ff., 235 ff.). Али такви договори због усмености после смрти оставиоца нису правноваљани. Управо ту долазимо до тачке правног живота у којој наступа фрустрација система: становништво (због својинских односа) не жели да појединости буду уважене на месту које законодавац зато предвиђа (у тестаменту), а законодавац, обрнуто, само ограничено дозвољава да се те појединости

уваже тамо где становништво жели да их произведе – у режиму интестатског наслеђивања, јер сматра да не заслужују да буду уважене ако их оставилац није уважао у тестаменту.

Према томе, контрастирање између резона правног живота и резона законодавца који су дошли до изражаја у интестатском наслеђивању је вештачко, зато што је законодавац желео да правни резони становништва буду уважени, али на другом месту. Топоси правног живота који су у Студији разматрани нису дакле сами по себи, рецимо због неједнакости коју стварају међу наследницима, неприхватљиви.

Из Закона о наслеђивању се на више места види да законодавац, чим види да би ствар негде у миру могла да се реши применом аутономије воље, без спора који захтева вођење поступка, ствар радо препушта правном животу. Ако су и наследни делови начелно у интестатском режиму једнаки, наследницима је отворено да се у режиму наследничке заједнице договоре ко ће, шта ће, и колико ће спрам других из те заједнице понети. Лице које је одређено као наследник може се одрећи наследства. Исти резон законодавца долази до изражаја у режиму наслеђивања права на покретним стварима. Наиме, у случају када имовину оставиоца чине само покретне ствари, без нарочитог захтева, заоставштина се пред судом не расправља (чл. 113. ЗВП), – а то не значи ништа друго до да наследници, све док постоји консензус, заоставштину могу поделити како им је драго, односно без икаквих обзира према режиму интестатског наслеђивања. Законодавац, према томе, не мисли да имовина мора бити распоређена према наследним редовима и уделима које је у закону предвидео, већ цео тај режим интестатског наслеђивања држи за случај да се на начелу аутономије воље не може расподелити заоставштина.

Разне правне резоне који су у Студији забележени, законодавац није могао другачије да каналише него кроз аутономију воље тестатора и наследника. Јер да је од тих резона направио правило, онда би се огрешио о посебности случаја и месних прилика. Ако не у Врању, онда негде другде. Његова правила била би у многим случајевима и у другим градовима можда потпуно неумесна. Топоси који ће превагнути у правном суду разликују се од случаја до случаја, а такође и од једне до друге средине у нашој земљи; уз то наш наследноправни режим често важи и за наше држављане који живе у потпуно другачијим културама у иностранству, а у неким случајевима и за странце у нашој земљи.

Са становишта аутономије воље нејасно је зашто у Студији читамо: „Испоставило се, такође, да закон уговором о доживотном издржавању омогућава не само примену него и одржавање обичајноправних начела. Он омогућава појединцима да у име закона поступају по обичају“ (105).

Сваки уговор се закључује због неког подстицаја, који може бити економски, а може бити и идеални. Грађанско право управо и јесте конципирано тако да се појединци у оквирима принудних прописа владају својим интересима, својим васпитањем, својом културом, својима навикама, укратко својом вољом коју затим у своје приватноправне односе уграђују.

Дискурс у коме је у Студији изложен однос између „обичаја“ и „закона“ је врло незгодан. Видели смо мало пре да се као нешто чудно излаже случај у коме „обичајноправне представе“ налазе своје место у правном животу, иако никаква тензија која би заслужила да се истиче да се „у име закона“ (!) поступа „по обичају“ (!), не постоји. У истој равни је и констатација да „обичајно право никада не утиче на измену постојећих законских прописа, већ његова начела проналазе *руђу у закону* и бивају реализована уз примену закона“ (35, 150). Ако се наследница влада „обичајним правом“, па се због своје представе о умесном регулисању наследноправних односа или свог интереса да одржи добре односе са браћом (сматра да је намирена миражом, сматра да је најважније да брат неокрњено настави породичну пољопривреду, сматра да је захваљујући мужу или свом раду или лутрији већ довољно богата, сматра да је ред да синови наследе оца, очекује помоћ од братовљеве породице у старости) одрекне наслеђа у складу са прописима који уређују одрицање од наследства, онда то није никаква рупа у закону у коју је ускочило некакво обичајно правило, већ, напротив, остварење воље законодавца да у приватноправним односима влада аутономија воље.

Ако је појединцу дата слобода да закључи неки уговор, да изврши дереликцију неке ствари коју има, или, као што је случај у наследном праву, да се одрекне или прихвати наслеђа, онда наравно појединац ту слободу неће користити случајно без икаквог реда у свом животу, него ће пратити и одређене интересе имовинске или личне природе. Са становишта грађанског права није, дакле, ненормално да се кћерка одрекне наследства, зато што је мишљења да брат треба да буде једини наследник. Установа одрицања од наслеђа по свом смислу отворена је и за тај мотив.

Овим што сам сада на крају рекао, никако не желим да дирнем у врло тешку, па и мучну причу о стварном положају жена у нашем (пост)традиционалном друштву. Међутим, морам да подвучем да ми живимо у слободарском поретку, у коме се инсистира на разликовању друштва и државе, где свака интервенција државе у друштвене односе мора да буде нарочито оправдана. То посебно важи за државни патернализам, који може имати врло рђаве последице, супротне од оних које држава настоји да постигне. У том контексту неопходно је подвући да је аутономија воље у наследноправним односима након доношења републичког Закон о наслеђивању из

1974. године, а у поређењу са решењима у многим другим савременим законодавствима и нашим предратним и послератним савезним прописима, већ *знајно ограничена*, и то управо ради побољшања положаја жена и других субјеката који би иначе били у незавидном положају.

У Студији је на више места истакнуто да за разлику од нашег предратног права, наше савремено право не признаје уговор као основ за наслеђивање (47, 227). Ту се обично одмах помисли на уговор у коме оставилац уговорно располаже својом заоставштином. Такав уговор је у једном значајном сегменту функционално и после забране уговора о наслеђивању наставио да постоји као уговор о доживотном издржавању. Међутим, један нарочит тип уговора о наслеђивању забрањен је и потиснут код нас тек након што су у Југославији наследноправни односи стављени у надлежност република. Реч је о уговору између будућег оставиоца и будућег му наследника, у коме се наследник одриче свог дела наслеђа укључујући и права на нужни део. Забрана одрицања од наслеђа које није отворено изричито је предвиђена у чл. 135. ЗОН 1974. и чл. 218. ЗОН из 1995. године, а исто је решење предвиђено и чл. 223. наследноправног дела Преднацрта грађанског законика из 2011. године. У примени Закона о наслеђивању из 1974. судска пракса заузела је став да су, у случају када се заоставштина расправља по овом закону, уговори о одрицању од наслеђа увек „неважећи“, без обзира да ли су пре или после ступања овог закона на снагу закључени.³

Према једном попису из 2001. године одрицање од наслеђа пре његовог отварања дозвољено је у Немачкој, Аустрији, Швајцарској, Шведској, Данској, Финској, Норвешкој, у Мађарској и Пољској (Lange/Kuchinke 2001, 167), а ваља рећи и у Црној Гори (чл. 135. ст. 2. ЗОН ЦГ) и Републици Српској (чл. 158. ст. 2. ЗОН РС). У Краљевини Југославији, уговорно одрицање од наслеђа било је дозвољено према одредбама аустријског Грађанског законика, који је важио на највећем делу територије Југославије (§ 551), али и према одредбама мађарског права које је важило на великом делу данашње Војводине (Стојановић, 2008: 56), а уз ситна колебања у судској пракси и према српском Грађанском законнику који је важио у Србији јужно од Саве и Дунава и Македонији (§ 394; неодређено Стојановић, l. c.). После рата савезни Закон о наслеђивању из 1955. године изричито је у одређеним случајевима дозвољавао одрицање од наслеђа пре његовог отварања (чл. 140). Сви ти прописи омогућавали су рђаву појаву да се будући наследник много пре смрти оставиоца, дакле у тренутку када не зна у каквом ће се економском и друштвеном положају наћи када дође до делације, одрекне од наследства. Могло би се дакле десети, да син пре одласка на студије закључи уговор са оцем по коме би се одрекао од на-

³ Одлука Врховног суда Србије од 28. 05. 1991. – Рев. 1161/91.

следства, а он њега школовао. Исто тако могло би и да се деси да се млађи или старији син стави у неповољан положај да се одрекне наследства само како би оца наследио искључиво онај други син. Још гори био би случај када се овакав уговор као услов постави кћерки пред удају. – Чињеница да наше данашње право овакве уговоре забрањује, последица је компромиса по коме је ограничена аутономија воље: *у ситуацији када будући наследник треба да се пре делације одрекне наследства, љаушално, без представе о приликама које ће га задесити у тренутку смрти оставиоца, законодавац је оценио да је одрицање пошитоу неприхватљиво и због тога нишаво; и обрнуто: у тренутку делације, сваком наследнику је остављено да се одрекне наследства зато што када љажљиво, на основу стварних прилика у којима се налази, може аутономно да оцени који интерес му преишеже*, да ли рецимо да наследи скупоцене непокретности, или да остане у добрим односима са браћом и родбином.

Режим наслеђивања који познаје наш Закон о наслеђивању је дакле већ постигнути компромис између основног принципа аутономије воље и неопходности да држава пружи заштиту лицима у уређењу њихових односа (патернализам). Свако додатно ограничење аутономије воље било би врло проблематично.

Забрана одрицања од наслеђа које није отворено није општа тековина социјалистичког права, о чему сведочи околност да су овакви уговори били дозвољени према режиму нашег савезног Закона о наслеђивању из 1955. године, али и мађарског Грађанског законика из 1959. и пољског из 1964. (Lange/Kuchinke, 2001: 167). Интересантно је, међутим, да овакав уговор забрањује грчки Грађански законик (Lange/Kuchinke 2001, l. c.), иако су у Грчкој иначе у знатној мери прихваћене одредбе немачког Грађанског законика који уговорно одрицање од неотвореног наслеђа изричито дозвољава. То би могло да укаже да су се и српски и грчки законодавац налазили пред сличним правно-политичким изазовима.

Ради побољшања наследноправног положаја појединаца, али и ради правне сигурности и растерећења правосудног система, значајно би у овом тренутку било да се тзв. породична имовина, односно скуп добара за коју чланови породице држе да не припада само једном лицу које је њен формални власник, већ свима, и формално изузме из власништва тог лица, рецимо оца, – тако што би се на пример пољопривредна добра и производна средства пренела на некакво породично привредно друштво („фирму“). У таквом друштву односи би могли бити уређени много финије и транспарентније, и што је још важније – тако да се за време живота оца на правноваљан начин кроз одговарајуће власничке уделе и права позиционирају деца наспрам те „породичне“ имовине.

ЗАКони

Сви прописи су наведени како су важили 10. фебруара 2012. године, осим ако не стоји другачије:

ПЗ – Породични закон

ЗОН – Закон о наслеђивању

ЗОС – Закон о основама својинскоправних односа

ЗВП – Закон о ванпарничном поступку

КЊИГЕ И ЧЛАНЦИ

- Антић, О., *Наследно право*, пето издање, Београд, Правни факултет, 2004.
- Богишић, В., *Метод и систем кодификације имовинског права у Црној Гори*, Београд, Научно дело (САНУ), 1967.
- Бренеселовић, Л., „Да ли управа сме да одгађа пријем захтева”, *Избор судске праксе* 10/2010, 29–30.
- Бренеселовић, Л., Цртице социолошкоправне анализе нашег изборног поступка, у: Ђорђевић-Црнобрња, Ј. 2011, *Наслеђивање између обичаја и закона*, Београд, Етнографски институт САНУ, 2012.
- Lange, H. i Kuchinke, K., *Erbrecht*, пето издање, Минхен, Ц. Х. Бек, 2001.
- О. Николић/В. Ђурић (прир.), *Избори*. Издање Института за упоредно право у припреми.
- Стојановић, Н. (2008), Наследно право у Војводини између два светска рата. *Зборник Матице српске за друштвене науке CXXV*: 53–78.
- Студија*: в. Ђорђевић-Црнобрња, 2011.

A RECENT ANALYSIS OF OUR INHERITANCE LAW

Luka Breneselović LL. M., Comparative Law Institute

Summary

The analysis of the legal life requires choosing adequate conceptual framework, which will reflect the real content of the concepts and issues that are being analyzed and enable their proper understanding. Without social and legal framework the analysis of the legal life is awkward and incomplete. If the legal concepts and issues are wrongfully interpreted, one cannot understand legal life. The principle of the autonomy of will is the main principle in the inheritance law and therefore it is wrong to confront the statutory regime of the inheritance, being subsidiary, to well established various reasoning of the legal life.

Keywords: inheritance law, sociology of law, ethnology, custom law

Dr Željko Fajfrić,
advokat u Šidu

HRONIKE ADVOKATSKE KOMORE VOJVODINE

Dogodilo se pre 60 godina

1953. godina

a) Odmah na početku godine donosi se Ustavni zakon (13. januar 1953) čime se skoro temeljno izmenio ustavni sistem. Ukratko, samoupravljanje je postalo deo ustavnog sistema, a *Glasnik* to ovako komentariše: *Za pravnike ovde se otvara široka oblast naučne obrade pitanja vlasti radnog naroda, nje-ne suštine i organizacionih formi. Ovo ima da obogati savremenu nauku o državi i društvu, a tu leži ne mali zadatak na našim pravnicima koji se bave teorijom, jer ovakvo državno i društveno uređenje postavlja dalju razradu marksističkih naučnih principa i njihovih rešenja u životu naroda i država.*¹

b) Ove je godine u Beogradu osnovano Jugoslovensko udruženje za Međunarodno pravo. Ono je bilo zatvorenog tipa, članovi su profesori sa svih pet Pravnih fakulteta u zemlji i neki viši činovnici u državi. Ovi izabrani članovi su opet izabrali ostale članove, koji su morali da dokažu svoju teorijsku i praktičnu aktivnost na polju međunarodnog prava. U udruženju je 108 članova, a iz Vojvodine su dr Karolj Đetvai (sudija Vrhovnog suda) i dr Slavko Čirić (advokat iz Novom Sadu).

c) Redovna godišnja Skupština AKV trebala je biti održana 12. aprila, međutim, zbog nekih proslava u Novom Sadu, odložena je do 19. aprila. Tačke

---

¹ *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, februar 1953, br. 2, str. 1.

dnevnog reda su uobičajene² referat pod nazivom „Neki aktuelni problemi advokature i naši naredni zadaci” podneo je Milorad Botić.³ Bilo je prisutno 205 advokata, ali je malo diskusija: *Skupština se odvijala u znaku neke žurbe, a i nervoze, skopčane sa izborom novih organa Komore*. Naravno, upućen je pozdravni telegram Titu, pa se navodi da je Skupština odlučila *uz veliko oduševljenje da Predsedniku Republike drugu Josipu Brozu Titu uputi pozdravni telegram u kome ga uverava, da će advokati Vojvodine sve sile uložiti za učvršćivanje zakonitosti u socijalističkoj Jugoslaviji*. Odana je počast preminulom Borisu Kidriču i svim advokatima koji su u toku godine umrli. Na Skupštini dolazi do pokušaja ukidanja Penzionog fonda iako on nije delovao od 1945. godine. Kako je sada postojalo socijalno osiguranje advokata, to postojanje ovog fonda nije imalo više svrhe. Sva imovina, kako pokretna tako i nepokretna, koja je bila vlasništvo Penzionog fonda (aktiva i pasiva) prelaze na Advokatsku komoru za APV.⁴ No, Skupština ovu tačku skida sa dnevnog reda, sve vraća Izvršnom odboru Komore. Tako je to pitanje ostalo otvoreno.

Onda se prešlo na biranje organa Komore. Bile su dve kandidatske liste, prva na kojoj je nosilac bio Milorad Botić, druga na kojoj je nosilac Stevan Vernački. Glasanje je bilo tajno, a pobedila je lista Milorada Botića.⁵

Dakle, u Izvršnom odboru su Milorad Botić, Kosta Hadži, Branko Perić, Gligorije Savić, Dragoljub Zikov, Jovan Jegdić (Novi Sad), Alba Filipović, dr Joža Lajoš (Subotica), dr Gliša Stojšić (Pančevo). Zamenici su Budisav Bajac (Kula), dr Josip Varadi (Zrenjanin), dr Ljubiša Vlaović (Stari Bečej), Radovan Vartipraški (Kikinda), Emil Kuzmanović (Sremska Kamenica), Miljan Leposavić (Sombor), dr Vojin Mijatović, Svetozar Nikolić (Novi Sad), Slavko Ruski (Subotica).

U Nadzornom odboru su dr Milan Ivančević (Novi Sad), dr Vasilije Jovanović (Pančevo), Mihajlo Ramač (Novi Sad). Zamenici su Miodrag Bavanški (Vršac), Vladimir Hadži (Novi Sad).

Disciplinski sud je u ovom sastavu: dr Julije Kenig predsednik (Novi Sad), Sava Vlalukin, potpredsednik (Novi Sad), dr Vojislav Došen, potpredsednik (Zrenjanin), a članovi su Stevan Branković (Novi Sad), dr Radoslav Ilić (Novi Sad), dr Miloš Ninčić (Senta), dr Đura Rup (Stara Pazova), Stevan Slijepčević (Sombor), Vladislav Stipić (Novi Sad), Andrija Šarčević (Subotica), dr

---

² Izveštaj o radu Izvršnog odbora za 1952. godinu objavljen je u: *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, mart 1953, br. 3, str. 2. i dalje.

³ Objavljeno u *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, maj 1953, br. 5. str. 1–9.

⁴ Rešenje je objavljeno u *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, mart 1953, br. 3. str. 24–26.

⁵ Izveštaj o radu Skupštine, veoma detaljan, u *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, maj 1953, br. 5. str. 16–18.

Nikola Šijak (Ruma). Zamenici su dr Lazar Bošnjak (Vršac), dr Vladimir Grunik (Novi Sad), Jeremija Zlatar (Novi Bečej), dr Stevan Fratucan (Novi Sad), Disciplinski tužilac je Slavko Mišić (Novi Sad), zamenici su Nenad Jovanović, Vasilije Štrangerov (Novi Sad).

Odmah nakon Skupštine održana je sednica onih koji su izabrani za Izvršni odbor koji je tada i konstituisan. Za predsednika izvršnog odbora izabran je Jovan Jegdić, potpredsednika Branko Perić, sekretara Milorad Botić, blagajnika Gligorije Savić, a za članove Dragoljub Zikov, dr Joža Lajoš, dr Gliša Stojšić, Alba Filipović, Kosta Hadži.

d) Ove godine AP Vojvodina dobija Statut⁶. Time je zamenjen stari Statut od 24. 5. 1948. godine. Novim Statutom autonomija Vojvodine je znatno proširena, ne samo po obimu, već u suštini. To naravno izaziva opravdanu pažnju tako da u *Glasniku* izlazi jedan veoma dobar tekst o tome.⁷

e) Delegacija Advokatske komore iz Vojvodine u sastavu Jovan Jegdić, Milorad Botić, Alba Filipović, Kosta Hadži su 25. maja posetili u Beogradu državnog sekretara za pravosudnu upravu Narodne Republike Srbije Svetozara Krstića. Tu su ga upoznali sa problemima advokature, a posebno oko politike upisa, vođenja knjiga i opozivanja, uvođenja mladih kadrova u advokaturu, itd.

f) Dana 18. juna 1953. godine Advokatska komora za APV dobila je od Izvršnog veća Narodnog odbora sa Kosova i Metohija (AKM) dopis u kojima nabrajaju da imaju ukupno 17 sreskih i 4 okružna suda, a taj ceo teren pokriva tek 20 advokata. Kako se kaže: *Uglavnom, mogućnosti za rad advokature u našoj Oblasti su široke i svaki od advokata ima dosta posla a samim tim i njihove zarade su dobre. U svom radu advokatura nailazi na puno razumevanje državnih organa u našoj Oblasti, te joj se na taj način pružaju najšire mogućnosti za pravilan rad. I onda dolazi jedna vrlo interesantna ponuda: Molimo Komoru da nas sa svoje strane pomogne, te utiče na svoje članove da se prijavljuju na mesta u našoj Oblasti gde nema advokata, a i za mesta gde ih nema dovoljno, a takav je slučaj u skoro svim mestima. Mi ponovo podvlačimo, da će advokatima koji dolaze, na našem području biti odmah obezbeđene prostorije za kancelariju, a isto tako i stan, bilo da je u pitanju samac – ili advokat sa porodicom.*

g) O novome Zakonu o advokaturi sve je više reči tako da *Glasnik* na svojim stranama otvara diskusiju povodom ovoga pitanja. Prvi tekst je od Milorada Botića pod nazivom „Prilog diskusiji o projektu novog Zakona o

⁶ Narodna Skupština AP Vojvodina na svome Petom redovnom zasedanju 19. i 20. marta 1953. je donela Statut.

⁷ *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, jun 1953, br. 6, str. 1–7.

advokaturi“.⁸ Onda sledi tekst Koste Hadži (isti naziv kao i Botićev),⁹ pa opet Milorad Botić tekstem „Praksa advokatskih pripravnika i advokatski ispit“.¹⁰

h) U Beču je u vremenu od 14. do 10. septembra održan XIV Kongres Međunarodne unije advokata (MUA). Jugoslaviju je predstavljala četvoročlana delegacija (dr Ivo Politeo, dr Ante Šokić, dr Vladimir Grosman, Jovan Jegdić).¹¹

i) U Beogradu je 22. oktobra održana Konferencija u Državnom sekretarijatu za pravosudnu upravu Narodne Republike Srbije. Tu su tretirani razni problemi advokature, stanje u advokaturi, a onda se diskutovalo o potrebi izrađivanja zajedničkih pogleda na te probleme. Biće tu predstavnici Advokatske komore iz Beograda, dok je Advokatsku komoru iz Vojvodine predstavljala delegacija gde su Jovan Jegdić, Branko Perić, Milorad Botić, Kosta Hadži. Ovi su razgovori trajali punih pet sati tako da je sa advokatske strane bilo dosta optimizma.

j) Po treći put se pokreće pitanje osnivanja Pravnog fakulteta u Novom Sadu. Prvi put bilo je to polovinom XIX veka kada je vladika Platon Atanacković tražio osnivanje „Pravoslavne akademije“ u Novom Sadu. Tada nije uspeo. Drugi put ovo pitanje se pokreće 1919. godine, nakon prisajedinjenja Vojvodine, no ni tada to nije uspeo, a za uzvrat je u Subotici bio otvoren Pravni fakultet. Nakon 1945. godine i taj jedini pravni fakultet u Vojvodini (Subotica) biće ugašen (ukinut je od strane okupatora, ali nakon oslobođenja nove vlasti ga nisu ponovo otvorile). Sada je po treći put postavljeno pitanje osnivanja Pravnog fakulteta u Novom Sadu. Naravno, vojvođanski advokati su odmah dali svoj glas u prilog ovoj ideji.

k) Dana 29. marta u Ljubljani je održana sednica Izvršnog odbora Saveza advokatskih komora FNRJ. Iz Vojvodine tu su bili Jovan Jegdić i Kosta Hadži. Ono zbog čega se ona ovde spominje jeste da se toga dana raspravljalo o novome Zakonu o advokaturi pa je odlučeno da svaka Komora spremi svoje konkretne predloge u tom pravcu. Već 18. aprila održana je nova sednica Izvršnog odbora Saveza i to u Novom Sadu. Advokate Vojvodine predstavljaju Jovan Jegdić, Milorad Botić, dr Milan Ivančević, dr Nikola Pervaz, Kosta Hadži, Gligorije Savić. Na njoj se vodila načelna diskusija o nacrtu Zakona o advokaturi, posebno s obzirom na pitanje državnog nadzora, kadrovske politike. Na kraju je donet zaključak da svaka komora do 10. maja spremi svoj nacrt Zakona o advokaturi.

⁸ *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, septembar 1953, br. 9, str. 1–7.

⁹ *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, oktobar 1953, br. 10, str. 1–4.

¹⁰ *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, novembar 1953, br. 11, str. 2–7.

¹¹ Izveštaj o radu kongresa u: *Glasnik Advokatske komore za A. P. Vojvodinu*, oktobar 1953, br. 10, str. 6–8. Jedna napomena, Jovan Jegdić je na kongres putovao o sopstvenom trošku.

U Ljubljani je 29. marta održana Skupština Advokatske komore u Ljubljani.¹² Iz Vojvodine bili su Jovan Jegdić i Kosta Hadži.

U Zagrebu je 26. aprila održana Skupština Advokatske komore u Zagrebu.¹³

Skupština Advokatske Komore u Makedoniji održana je 26. aprila u Skoplju. To je inače, prva skupština ove komore. Advokate iz Vojvodine predstavljao je Jovan Jegdić.

U Beogradu je 24. maja održana Skupština Advokatske komore u Beogradu.¹⁴ Iz Vojvodine tu su Jovan Jegdić, Branko Perić, Milorad Botić, Alba Filipović, Kosta Hadži.

Savez advokatskih komora FNRJ je 27. i 28. juna u Zagrebu održao svoju Treću redovnu skupštinu. Iz Vojvodine je došla petočlana delegacija koju je vodio Jovan Jegdić.¹⁵

Skupština Advokatske komore u Sarajevu održana je 26. jula u Sarajevu.¹⁶ Iz Vojvodine tu je bio Branko Perić.

U Zagrebu je 29. i 30. avgusta održana sednica Izvršnog odbora Saveza advokatskih komora FNRJ. Tu će iz Vojvodine biti Jovan Jegdić. Jedna od odluka biće da se pokrene stalni mesečni časopis pod nazivom *Pravo i praksa*, a biće dosta diskusija o nacrtu Zakona o advokaturi. Opet je bilo govora o socijalnom osiguranju advokata, novom Zakonu o advokaturi, o tarifi, itd.

Izvršni odbor Saveza advokatskih komora FNRJ održao je svoju sednicu 12. decembra. Iz Vojvodine tu će biti Milorad Botić. Od interesantnijih odluka treba pomenuti onu da je konačno odlučeno da se počne sa objavljivanjem časopisa, ovaj put pod nazivom *Jugoslovenska advokatura*.

1) Ove godine umrli su od poznatijih advokata dr Deneš Sterlicki (21. januara) iz Subotice, Branko Knežević (12. januara) iz Pančeva, dr Svetozar-Labud Stakić (8. marta) iz Novog Sada, dr Stojan Adamović (maj) iz Zrenjanina, Đorđe Jovanović Bata (24. maja) iz Novog Sada, dr Marko Jovanović (18. jun) iz Odžaka.

---

¹² Ljubljanska komora ima u svom članstvu 88 advokata i 32 advokatska pripravnika, pa se konstatuje da to nije dovoljan broj budući da više od 20 sedišta sreskih sudova nema svoje advokate.

¹³ Njihova komora brojala je 406 upisanih advokata, a od tog broja 327 je bilo na Skupštini (što lično, što preko punomoćnika). Nažalost nisam uspeo da pronadem ko je predstavljao advokate Vojvodine.

¹⁴ U to vreme Beogradska komora broji 781 advokata, od toga 365 u Beogradu, u unutrašnjosti 416. Advokatskih pripravnika je 230, od toga u Beogradu 161, u unutrašnjosti 68. Inače, ovoj Skupštini je prisustvovalo 454 advokata.

¹⁵ Izveštaj o ovoj Skupštini u: *Glasnik advokatske komore za A.P. Vojvodinu*, jul 1953, broj 7, str. 5–8.

¹⁶ Ova komora broji ove godine 79 advokata i 17 advokatskih pripravnika (prošle je bilo 72 advokata i 8 pripravnika). Od tog broja advokata 25 je u Sarajevu, 28 iz pet većih mesta, dok mnoga manja mesta nemaju advokate uopšte.

m) Na kraju ove godine u Vojvodini je upisano u Imenik advokata 355 advokata i 84 advokatska pripravnika. Još uvek je problem u tome što u advokaturu dolazi najmanje onih iz redova advokatskih pripravnika, već od penzionera ili nekih drugih profesija. *Glasnik* je izašao u 12 brojeva (sveukupno na 368 stranica). Najviše je bilo tekstova iz oblasti građanskog prava (16), krivičnog (8), itd. Biblioteka Komore broji 2.880 knjiga (stručnih 1920, ostalih 960). Na čitanje je uzimano 670 knjiga (stručnih 460).

П Р И К А З И

Дражана Сџаменковић,
дипломирани правник

Проф. др Зоран Арсић, доц. др Владимир Марјански:
ПРАВО ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА

**Центар за издавачку делатност Правног факултета у Новом Саду,
Нови Сад, 2013, страна 319**

Крајем 2013. године из штампе је изашла књига *Право привредних друштава* коју су написали др Зоран Арсић, редовни професор Правног факултета у Новом Саду и његов млађи колега, доц. др Владимир Марјански. Студенти основних и мастер студија су добили савремен, свеобухватан и добро написан уџбеник. Материја је обрађена на начин који одговара онима који се први пут срећу са том материјом. Књига такође може бити од велике користи дипломираним правницима који припремају правосудни испит, а може бити занимљива и другим читаоцима који се занимају за област трговинског права.

Уџбеник чине две тематске области – општи и посебни део¹.

Општи део има следећу структуру: Први одсек: Основни појмови и извори права. **Глава прва: Појам права привредних друштава и структура предмета;** **Глава друга: О привредним субјектима уопште:** Појам привредног субјекта; Врсте привредних субјеката у праву Републике Србије (*Привредна друштва; Предузећници; Остали привредни субјекти*);

---

¹ Проф. др Зоран Арсић обрадио је материју која се односи на акционарска друштва, а доц. др Владимир Марјански општи део уџбеника, односно материју која се односи на ортакчко, командитно и друштво са ограниченом одговорношћу, као и статусне промене, промену правне форме и повезивање привредних друштава.

Глава трећа: Извори права. Други одсек: Заједничка правила за сва привредна друштва: **Глава прва: Елементи индивидуализације привредних друштава и упис у регистар:** Пословно име; Делатност; Седиште, адреса за пријем поште и припадност привредног друштва; Матични број и порески идентификациони број (ПИБ); Поступак регистрације података о привредном друштву, брисање регистрованог податка и документа по службеној дужности, тужба за утврђивање ништавости регистрације оснивања привредног друштва и утврђивање ништавости оснивачког акта; **Глава друга: Оснивачки акт, статут и уговори чланова у вези са друштвом:** Оснивачки акт – општа правила; Статут – општа правила; Уговори чланова у вези са друштвом; **Глава трећа: Заступање привредних друштава:** Општа правила; Врсте заступника; **Глава четврта: Имовински односи у друштву:** Имовина привредног друштва; Основни (регистровани) капитал друштва; Улози и удели; Добит и губитак; Одговорност за обавезе; **Глава пета: Посебне дужности према привредном друштву:** Лица која имају посебне дужности према привредном друштву и са њима повезана лица; Дужност пажње; Дужност избегавања сукоба интереса; Дужност пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес; Дужност чувања пословне тајне; Дужност поштовања правила о забрани конкуренције; **Глава шеста: Тужбе за заштиту интереса чланова и привредног друштва:** Индивидуална тужба; Деривативна тужба (*actio pro socio*); **Глава седма: Информисање чланова привредног друштва;** **Глава осма: Огранак привредног друштва и представништво страног привредног друштва:** Огранак привредног друштва; Представништво страног привредног друштва; **Глава девета: Престанак привредних друштава:** Ликвидација (*Добровољна ликвидација; Принудна ликвидација*); Стечај привредног друштва.

Посебни део има следећу структуру: Први одсек: Друштва лица: **Глава прва: Ортачко друштво:** Појам и опште карактеристике; Оснивање; Обавезе ортака (*Обавеза ујлаће односно уношења улога; Обавеза давања других доприноса друштву; Право и обавеза вршења пословодства; Право и обавеза засиујања друштва*); Права ортака (*Право на учешће у одлучивању; Право на информисање; Право учешћа у расподели добити; Право учешћа у расподели ликвидационог остатака; Право на накнаду трошкова*); Одговорност у ортачком друштву; Пренос удела; Престанак својства ортака (*Истиујање ортака; Искључење ортака; Престанак својства ортака смрћу; Престанак својства ортака пресанком постојања ортака који је јавно лице*); Престанак ортачког друштва; **Глава друга: Командитно друштво:** Појам и основне карактеристике; Расдела добити и покриће губитака; Правни положај командитора; Престанак својства

комплементара и командитора у командитном друштву; Престанак командитног друштва.

Други одсек: Друштва капитала: **Глава прва: Друштво са ограниченом одговорношћу:** Појам и основне карактеристике; Оснивање; Удели; Евиденција података о члановима друштва и достављање члановима друштва; Повећање и смањење основног капитала; Обавезе чланова (*Обавеза ујлаиће односно уношења уложа; Обавеза вршења додатних ујлаића; Обавеза вршења сјоредних чинидби*); Зајам и давање обезбеђења друштву; Права чланова (*Имовинска љрава; Уљрављачка љрава*); Органи друштва са ограниченом одговорношћу (*Скуљшћина; Дирекљор(и); Надзорни одбор*); Престанак својства члана (*Исљуйање члана из друшћива; Искључење члана из друшћива*); Престанак постојања друштва са ограниченом одговорношћу; **Глава друга: Акционарско друштво:** Појам акционарског друштва, одлике и врсте; Акције и друге хартије од вредности; Правни положај акционара (*Члансљиво у друшћиву; Једнак љрелјман акционара*); Оснивање акционарског друштва (*Сћаиљуй; Трошкови оснивања друшћива и љосебне љољодностљи; Уљвори са оснивачима*); Управљање акционарским друштвом (*Правни љоложај чланова одбора дирекљора и надзорнољ одбора; Секретљр друшћива*); Скупшћина; Једнодомно управљање акционарским друштвом; Дводомно управљање акционарским друштвом; Унутрашњи и спољни надзор; Приступ актима и документима друштва; Стицање и располагање имовином велике вредности; Право несагласних акционара на откуп акција; Принудни откуп и право на продају акција; Повећавање основног капитала (*Повећавање основнољ кайљшћала новим улозима; Условно љовећање основнољ кайљшћала; Повећавање основнољ кайљшћала из нејћо имовине друшћива; Одобрене акције*); Смањење основног капитала; Престанак акционарског друштва.

Трећи одсек: Промена правне форме, статусне промене и повезивање привредних друштава: **Глава прва: Промена правне форме привредних друштава:** Појам и општа правила; Поступак промене правне форме; Правне последице промене правне форме; **Глава друга: Статусне промене привредних друштава:** Појам, основна обележја и правне последице статусних промена; Врсте статусних промена; Заштита права чланова друштва преносиоца и трећих лица у случају статусне промене; Одговорност чланова управе друштава учесника у статусној промени; **Глава трећа: Повезивање привредних друштава:** Опште напомене; Друштва повезана капиталом; Друштва повезана уговором о контроли и управљању.

**SA SEDNICE UPRAVNOG ODBORA
održane 28. 12. 2013. godine**

1. PUPAC MIROSLAV (JMBG:2205983800015), diplomirani pravnik, rođen 22. 05. 1983. godine UPISUJE SE 10. 01. 2014. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Vase Stajića 13/2.

– BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika PUPAC MIROSLAV, advokatski pripravnik kod Lakić Srđana, advokata u Novom Sadu, sa danom 09. 01. 2014. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

2. ORAĆ NADA (JMBG:2207987805022), diplomirani pravnik, rođena 22. 07. 1987. godine UPISUJE SE 10. 01. 2014. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Bulevar cara Lazara 17.

– BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika KORAC NADA, advokatski pripravnik kod mr Korać J. Mileta, advokata u Novom Sadu, sa danom 09. 01. 2014. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

3. LISUL JASMINA (JMBG:3103984845019), diplomirani pravnik, rođena 31. 03. 1984. godine UPISUJE SE 10. 01. 2014. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Kikindi, Uglješe Terzina 3.

– BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika LISUL JASMINA, advokatski pripravnik kod Lisul Petra, advokata u Kikindi, sa danom 09. 01. 2014. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

4. KAVČIĆ BRANISLAVA (JMBG:2303982805058), diplomirani pravnik, rođena 23. 03. 1982. godine UPISUJE SE 10. 01. 2014. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Stražilovska 27/3/12.

5. ZADORI PLETIKOSIĆ ROŽA (JMBG:0505950825050), diplomirani pravnik, rođena 05. 05. 1950. godine UPISUJE SE 15. 01. 2014. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Čantaviru, Maršala Tita 57.

6. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MARKOVIĆ MILAN, rođen 23. 07. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Smilevski Aleksandre, advokata u Pančevu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

7. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MAJSTOROVIĆ DARKO, rođen 20. 09. 1977. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Papulić Đorđa, advokata u Pančevu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

8. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MAROSIUK LUKA, rođen 25. 09. 1990. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Marosiuk Ćurčić Malagurski Jelene, advokata u Subotici, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

9. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu VUČINIĆ BOŽIDARKA, rođena 24. 09. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Anđelić Darinke, advokata u Čantaviru, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

10. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu PEJIĆ ROMANA, rođena 05. 08. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Mihajlović Mirjane, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

11. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KNEŽEVIĆ DRAGANA, rođena 14. 09. 1990. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Ivetić Milana, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

12. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu PANIĆ JOVANA, rođena 01. 09. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Popivoda Slavka, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

13. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu ĐILAS DRAGANA, rođena 23. 06. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Korica Marine, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

14. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MILEUSNIĆ SANJA, rođena 23. 11. 1984. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Vicković mr Tanje, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

15. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu VESIĆ ALEKSANDRA, rođena 29. 07. 1985. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Savin Sonje, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

16. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu BAJOVIĆ SAVICA, rođena 25. 10. 1980. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Koprivica Zorana, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

17. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu ARSIĆ TEODORA, rođena 23. 11. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Korica Marine, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

18. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu ANTOLIĆ TIJANA, rođena 17. 07. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Popović Sonje, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

19. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu RADANOV IVANA, rođena 02. 07. 1984. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Popović Marije, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

20. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KOVAČEVIĆ GORDANA, rođena 27. 04. 1987. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Čurčić Dragoslava, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

21. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu TARLANOVIĆ ANA, rođena 26. 04. 1987. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Kovačević Gordane, advokata u Petrovaradinu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

22. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu AMIŽIĆ VEDRANA, rođena 17. 09. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Đurđev Dušana, advokata u Temerinu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

23. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MENIČANIN MARIJANA, rođena 26. 04. 1990. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Rodić Gorana, advokata u Temerinu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

24. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu ŽARKOVIĆ JELENA, rođena 15. 05. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Radović R. Vladimira, advokata u Bačkoj Palanci, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

25. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu BLAGOJEVIĆ MIRKO, rođen 06. 07. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Karanović Nebojše, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

26. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MILIĆ VELJKO, rođen 25. 01. 1987. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Beljanski Vladimira, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

27. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu TOMŠIK ALEN, rođen 20. 04. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Simić Dragana, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

28. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu TUFEGDŽIĆ VLADAN, rođen 03. 03. 1981. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Đajić Sonje, advokata u Novom Sadu, dana 10. 01. 2014. godine, u trajanju od dve godine.

29. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine ZADORI PLETIKOSIĆ ROŽA, advokat u Čantaviru sa danom 31. 12. 2013. godine, zbog penzionisanja.

30. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine SRETENOVIĆ DRAGORAD, advokat u Sremskoj Mitrovici sa danom 31. 12. 2013. godine, zbog penzionisanja.

– Zadržava članstvo u Posmrtnom fondu AK Vojvodine i nakon brisanja.

– Sretenović Slavica, advokat u Sremskoj Mitrovici, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije.

31. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine JOSIPOVIĆ LJILJANA, advokat u Pančevu sa danom 31. 12. 2013. godine, na lični zahtev.

– Vidaković Goran, advokat u Pančevu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije.

32. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine LUKIĆ MILOŠ, advokat u Kovinu sa danom 01. 01. 2013. godine, zbog utvrđivanja prava na invalidsku penziju.

– Zadržava članstvo u Posmrtnom fondu AK Vojvodine i nakon brisanja.

– Anđelkov Jovan, advokat u Kovinu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije.

33. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine MUSTA JONEL, advokat u Banatskom Novom Selu sa danom 31. 12. 2013. godine, radi penzionisanja.

– Nedomački Siniša, advokat u Pančevu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije.

34. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine STUPAR SLAĐANA, advokat u Novom Sadu sa danom 26. 12. 2013. godine, zbog zasnivanja radnog odnosa.

– Đerković Miroslav, advokat u Novom Sadu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije.

35. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine ŽURŽOVAN OKTAVIJAN, advokat u Pančevu sa danom 17. 12. 2013. godine, na lični zahtev.

– Arko Nadežda, advokat u Kovinu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije.

36. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine NIKOLIĆ MIROSLAV, advokatski pripravnik u Novom Sadu, na advokatsko-pripravničkoj vežbi kod mr Vicković Tanje, advokata u Novom Sadu, sa danom 01. 12. 2013. godine.

37. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine INJAC MILIJANA, advokatski pripravnik u Novom Sadu, na advokatsko-pripravničkoj vežbi kod Perić Zorice, advokata u Novom Sadu, sa danom 27. 01. 2014. godine.

38. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine KANURIĆ NATAŠA, advokatski pripravnik u Novom Sadu, na advokatsko-pripravničkoj vežbi kod Savić Milana, advokata u Novom Sadu, sa danom 05. 12. 2013. godine.

39. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine SRDANOVIĆ GORDANA, advokatski pripravnik u Novom Sadu, na advokatsko-pripravničkoj vežbi kod Kovačević Aleksandra, advokata u Novom Sadu, sa danom 31. 12. 2013. godine.

40. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine POPOVIĆ MIRKO, advokatski pripravnik u Novom Sadu, na advokatsko-pripravničkoj vežbi kod Gucunja Milana, advokata u Novom Sadu, sa danom 26. 12. 2013. godine.

41. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine ĆORIĆ DANIJELA, advokatski pripravnik u Novom Sadu, na advokatsko-pripravničkoj vežbi kod Mikeš Dragana, advokata u Novom Sadu, sa danom 29. 11. 2013. godine.

42. UZIMA SE NA ZNANJE da PEJIĆ JOVANI, advokatu u Novom Sadu, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog porodiljskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 06. 12. 2013. do 05. 12. 2014. godine.

– Matić Davor, advokat u Novom Sadu, određuje se za privremenog zamenika.

43. UZIMA SE NA ZNANJE da MUMIN DRAGANI, advokatu u Novom Sadu, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog porodiljskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 23. 12. 2013. do 22. 12. 2014. godine.

– Mumin Aleksandar, advokat u Novom Sadu, određuje se za privremenog zamenika.

44. UZIMA SE NA ZNANJE da JEFTIĆ MILENI, advokatu u Rumi, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva, od 09. 11. 2013. do 25. 02. 2014. godine.

– Grbić Mladen, advokat u Rumi, određuje se za privremenog zamenika.

45. UZIMA SE NA ZNANJE da PETKOVIĆ LEPOSAVI, advokatu u Bačkoj Palanci, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog bolesti, od 24. 12. 2013. godine.

– Popović Dušan, advokat u Bačkoj Palanci, određuje se za privremenog zamenika.

46. UZIMA SE NA ZNANJE da PEJAK NIKOLINI, advokatskom pripravniku u Novom Sadu, privremeno prestaje pravo na obavljanje advokatsko pripravničke vežbe zbog porodijskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 12. 12. 2013. do 01. 08. 2014. godine.

47. UZIMA SE NA ZNANJE da će ZARIJA ALEKSANDRU, advokatskom pripravniku u Pančevu, privremeno prestati obavljanje advokatsko pripravničke vežbe zbog stručnog usavršavanja u inostranstvu, u periodu od 03. 03. do 31. 07. 2014. godine.

48. UZIMA SE NA ZNANJE da je BABIĆ POPOVIĆ NIKOLINA, advokat u Novom Sadu, nastavila sa radom dana 30. 10. 2013. godine, nakon što joj je privremeno prestalo pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva i nege deteta.

– Nikolić Matulin Svetlana, advokat u Novom Sadu, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

49. UZIMA SE NA ZNANJE da je VUJOVIĆ MIRNA, advokat u Novom Sadu, nastavila sa radom dana 24. 12. 2013. godine, nakon što joj je privremeno prestalo pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva i nege deteta.

– Bjelica Bogdan, advokat u Novom Sadu, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

50. UZIMA SE NA ZNANJE da je KRUNIĆ ŠEVRT ANA, advokat u Indiji, nastavila sa radom dana 09. 12. 2013. godine, nakon što joj je privremeno prestalo pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva i nege deteta.

– Krunic Milenko, advokat u Indiji, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

51. UZIMA SE NA ZNANJE da je ŠTAJNER JELENA, advokatski pripravnik u Novom Sadu, nastavila sa advokatsko pripravničkom vežbom dana 28. 12. 2013. godine, nakon što joj je privremeno prestalo pravo na obavljanje vežbe zbog porodijskog odsustva i nege deteta.

52. UZIMA SE NA ZNANJE da je Radanović Milijana, advokat u Novom Sadu, promenila prezime, koje sada glasi Milinković.

53. UZIMA SE NA ZNANJE da je Ljubić Marinela, advokat u Pančevu, promenila prezime, koje sada glasi Ljubić Todoran.

54. UZIMA SE NA ZNANJE da je Ilkić Anđelka, advokatski pripravnik na Čeneju, promenila prezime, koje sada glasi Kerac.

55. UZIMA SE NA ZNANJE da je ZELJKOVIĆ MARINA, advokatski pripravnik u Novom Sadu, prekinula advokatsko pripravničku vežbu kod Leskovac Milice, advokata u Novom Sadu dana 10. 12. 2013. godine, te da istu nastavlja kod Savin Sonje, advokata u Novom Sadu, dana 11. 12. 2013. godine.

56. UZIMA SE NA ZNANJE da su Suvajdžić Nenad i Suvajdžić Branislava, advokati u Novom Sadu sporazumno raskinuli ugovor o osnivanju Udružene advokatske kancelarije, dana 04. 12. 2013. godine.

57. UZIMA SE NA ZNANJE da su Suvajdžić Branislava, Suvajdžić Milica i Suvajdžić Nenad, advokati u Novom Sadu, osnovali „Zajedničku advokatsku kancelariju Suvajdžić“ sa sedištem u Novom Sadu, Stevana Branovačkog 7, počev od 04. 12. 2013. godine.

58. UZIMA SE NA ZNANJE da je SIMIĆ DRAGAN, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Fruškogorska 4/3, počev od 05. 12. 2013. godine.

59. UZIMA SE NA ZNANJE da je VUČKOVIĆ VUK, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Stražilovska 27/1, počev od 11. 12. 2013. godine.

60. UZIMA SE NA ZNANJE da je ARSENIJEVIĆ BOŠKO, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Bulevar cara Lazara 56, stan 10, počev od 15. 12. 2013. godine.

61. UZIMA SE NA ZNANJE da je MARIĆ MIRKO, advokat u Žablju, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Trg Svetog Save 7, lokal 8, zgrada 1, počev od 27. 11. 2013. godine.

62. UZIMA SE NA ZNANJE da je VUJASIN IVANA, advokat u Novom Sadu, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Bulevar oslobođenja 82/3, počev od 01. 11. 2013. godine.

63. UZIMA SE NA ZNANJE da je DRINČIĆ ANA, advokat u Novom Sadu, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Maksima Gorkog 5, počev od 01. 01. 2014. godine.

64. UZIMA SE NA ZNANJE da je BAJIĆ GORDANA, advokat u Novom Sadu, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Železnička 38/1, počev od 12. 12. 2013. godine.

65. UZIMA SE NA ZNANJE da je ĐAJIĆ SONJA, advokat u Novom Sadu, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Školska 14B/2, počev od 12. 12. 2013. godine.

66. UZIMA SE NA ZNANJE da je KARANOVIC MILICA, advokat u Novom Sadu, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Železnička 38/1, počev od 09. 12. 2013. godine.

67. UZIMA SE NA ZNANJE da je ROMIĆ IVANA, advokat u Bečeju, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Zelena 78, lokal 4, počev od 01. 01. 2014. godine.

Upravni odbor

САДРЖАЈ ГЛАСНИКА ЗА 2013. ГОДИНУ

ЧЛАНЦИ

ЧУВАРДИЋ мр ЈОСИП

Кауза код добротних уговора, 1, стр. 3.

ОПАЧИЋ АНА

Индивидуални стечај у контексту регионалног и међународног развоја, 2, стр. 59.

РАДУЛОВИЋ СРЂАН

Противправност као услов одговорности за штету, 3–4, стр. 123.

ЦОКОВИЋ САБАХУДИН

Омогућавање уживања опојних дрога, 3–4, стр. 136.

ЖИВКОВСКИ ИГОР

Бирачко право као људско право, 5, стр. 211.

ЈЕЧМЕНИЋ МИЛАН

Повреда начела савесности и поштења и злоупотреба права из уговора о доживотном издржавању, 5, стр. 225.

ИЛКИЋ др ЗОРАН

Рента као накнада штете проузроковане у саобраћајним несрећама, 6, стр. 279.

ПАВЛОВИЋ МИРЈАНА

Новчана казна у кривичном праву Босне и Херцеговине, 6, стр. 290.

СТОЈКОВИЋ САНДРА

Права осумњиченог у преткривичном поступку, 7–8, стр. 339.

МАНИЋ САМИР

Новчана накнада за душевне болове због наружености, 7–8, стр. 363.

ЦОКОВИЋ САБАХУДИН

Обично убиство, 9, стр. 419.

МРКШИЋ МАРИЈА

Потенцијал хармонизације и предности употребе *soft law* извора у области међународних трговинских уговора, 9, стр. 439.

ЂУРИЧИЋ ЈОВАНА

Правни оквир за оснивање и пословање јавних предузећа у Србији, 10, стр. 491.

НОВКОВИЋ СИНИША

Право на настањивање и припадност привредних друштава у праву Европске уније, 10, стр. 506.

ЈОКСИЋ др ИВАН

Малолетнички затвор у упоредном законодавству, 11, стр. 563.

ВОЛАРЕВИЋ НИНОСЛАВ

Правна природа колективног остваривања ауторског и сродних права, 11, стр. 576.

ЇОКОЛИЋ Др АТИЛА

200 godina Орћег austrijskog грађанског законика, 12, стр. 639.

РАСПРАВЕ

ДЕЛИБАШИЋ др ТОМИЦА

Веће новчане казне и дужи рокови
застаре тежих прекршаја, 1, стр. 23.

МАРКОВИЋ др ВЕЛИСАВ

Остваривање права полицијских слу-
жбеника на додатке на плату, 2, стр.
77.

СЛИЈЕПЧЕВИЋ ЉУБА

Право на делотворни правни лек, 2,
стр. 89.

ДОМАЗЕТ др СИНИША

Нове смернице ЕУ о примени прави-
ла о државној помоћи за развој ши-
рокопојасних мрежа, 3–4, стр. 155.

БЕЉАНСКИ др СЛОБОДАН

Надница за страх. Угрожавање сигур-
ности адвоката, 3–4, стр. 175.

ХРУСТИЋ др ХАСИБА

Порески третман ликвидације прав-
них лица, 5, стр. 237.

ОМЕРЧАУШЕВИЋ МАРИЈАНА

Затезне камате на потраживање нак-
наде штете, 7–8, стр. 377.

БОГОЈЕВИЋ РАДЕ,

ЛАЗАРЕВИЋ РАДОВАН

Кривично дело разбојништво, 9, стр.
459.

ХРУСТИЋ др ХАСИБА

Пореска кривична дела, 10, стр. 521.

КАЛАБА У. ДРАГАН

Продужење притвора и рокови, 10,
стр. 540.

БЕЉАНСКИ др СЛОБОДАН

Јуриспруденција милитантне демо-
кратије, 11, стр. 591.

КНЕЖЕВИЋ МАРКО

Умешач са положајем обичног су-
парничара, 11, стр. 616.

БРЕНЕСЕЛОВИЋ мр ЛУКА

О једној скорашњој анализи наших
наследноправних односа, 12, стр 669.

ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА

Одлука о оцени уставности Закона о
парничном поступку, 6, стр. 317.

ПРИКАЗИ

ТЕОФИЛОВИЋ др ПЕТАР

Тамаш Корхеџ: *Управно право*, 2,
стр. 99.

МАТИНОВИЋ ДАВОР

Домаћа и страна судска пракса, 3–4,
стр. 180.

СТАМЕНКОВИЋ ДРАГАНА

Душко Медић: *Ново стварно право
Републике Српске*, 6, стр. 311;

Проф. др Зоран Арсић, доц. др Вла-
димир Марјански: *Право привредних
друштва* 12, стр. 697.

ЕСЕЈИ И ХРОНИКЕ

ФАЈФРИЋ др ЖЕЉКО

Др Илија Вучетић – адвокат у Новом
Саду, 6, стр. 304.

Хронике Адвокатске коморе Војво-
дине, 12, стр. 691.

КАТЕДРА

Представљање Коментара законика о
кривичном поступку, 5, стр. 255.

СУДСКА ПРАКСА

КАЛАБА У. ДРАГАН

Одлуке судске праксе, 1, стр. 35., 2,
стр. 103.

ДРАГИЋ САЊА

Пракса међународних судова, 10,
стр. 549.

КНЕЖЕВИЋ МАРКО

Судска пракса из грађанског права,
3–4, стр. 186; 5, стр. 259; 7–8, стр.
390; 9, стр. 470; 10, стр. 547.

АДВОКАТУРА

БЕЛИЋ МАРИЈА

Дани адвокатури Војводине, 3–4, стр.
182.

Добитници повеље са плакетом, 3–4,
стр. 185.

БЕЉАНСКИ др СЛОБОДАН

Адвокатура у времену кризе, 3–4, стр.
183.

IN MEMORIAM

ЈЕКИЋ Н. БОРИВОЈ

Владимир Трухар, 7–8, стр. 403.

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ:
1, стр. 49; 2, стр. 113; 3–4 стр. 198;
5, стр. 269; 6, стр. 327; 7–8, стр. 405;

9, стр. 480; 10, стр. 552; 11, стр. 627;
12, стр. 851.

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*panonija@eunet.rs*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Излази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са назнаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 4. јануара 2014. године.

Тираж: 2.000 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Тајјана Божих*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2014.